

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TAGAJÁNLÁSOK

1928-BAN

KÉZIRAT GYANÁNT

BUDAPEST

1928

061. 12 HTA

NAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIÁ

TAGAJAI LÁSZOK

1938-BAN

REXIAI EGYHÁZ

TAGAJÁNLÁSOK

1928-ban.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

SZINNYEI FERENCET, Akadémiánknak 1914 óta I. tagját, rendes tagnak ajánljuk az I. osztály B) alosztályába.

Mintegy három évtizeddel ezelőtt megkezdett tudományos munkásságát I. taggá választása óta is lankadatlan buzgalommal folytatta. Sok jeles tanulmányt tett közzé, melyek azt bizonyítják, hogy érdeklődése köre egyre szélesbedett s munkakedve mit sem veszített élénkségéből. Ez idő alatt összpon-tosította ereje javát egy nagyarányú monografia, a *Novella-és regényirodalmunk a szabadságharcig* c. kétkötetes tanul-mány kidolgozására. Székfoglalóul 1915-ben már ebből mu-tatott be egy magvas részletet (*Jósika Miklós*) s utóbb is leginkább akadémiai felolvasásokban adott számot munkája örvendetes haladásáról (*A Karthausi hatása korában*, Egy. Phil. Közl. 1919; *Tört. novelláink Jósika után*, Akad. Ért. 1919; *A magyar életképirodalom*, U. o. 1921; *Vajda P. novellái*, Irod. 1922; *Kemény Zs. munkássága a szabadságharcig*, Bp. 1924), míg végül is ugyancsak Akadémiánk tette lehetővé 1925-ben és 1926-ban a teljes mű megjelenését.

E nagyérdemű munka magában véve is indokolná aján-latunkat, mint a tárgyszeretnek, nagy célkitűzésnek és áll-hatatos közhasznú munkálkodásnak egyik szép példája. Mint műfajttörténet szakirodalmunkban ritkaság számba megy, de általában irodalomtörténeti tanulmányaink nagy seregében is párját ritkítja sok szempontú, minuciózus teljességével és meg-bízhatóságával. Különös méltánylást érdemel benne az a tü-zetes átbúvárítás, mellyel a szapora novella-műfajnak eddig meglehetősen homályban maradt primitív korát oly teljes fénnel megvilágította s zűrzavarában rendet teremtett, va-lamint az egy időben fölöttébb divatos és Petőfivel kapcsolatban is nagyjelentőségű életkép-műfaj egész történeti leszármazá-sának oly biztos kézzel való megrajzolása. De nemcsak a kicsinyeket, jól ismert jeles írók regény- és novellaköltészetét is új szempontokból és új adatokkal tudta megvilágítani. Irodalmi anyagát az egykorú (kivált a fővárosi) szellemi élet keretébe foglalja s nem feledkezik meg azon zsebkönyvek, almanachok és folyóiratok ismertetéséről sem, melyek a novella

fejlődésének melegágyai voltak. Műve általában azon ritkább jelenségek egyike, melyeken mint szilárd talpkövnön vetheti meg lábát a szaktudomány.

Több más közleménye kapcsolatos e főművével. Mintegy elméleti (műfajpoétikai) kiegészítése ennek az a kis kötetnyi tanulmány, mely nagy világirodalmi tájékozottság alapján elemzi és osztályozza a regénybeli lélekrajz és jellemzés formáit. (*A regény*, 1926.) A főművében az 1820-as évekbeli Pestnek irodalmi viszonyairól festett képet fiktív levelek formájában népszerűsíti *Levelek a régi Pestről* c. közleményében (Napk. 1923, 1924). Főművének azon megállapításait, melyek a francia romanticizmussal való kapcsolatokra vonatkoznak, egységes képbe foglalja *Le romantisme français et le roman hongrois avant 1848* c. tanulmányában (Revue des Etudes hongr. stb. 1927). Végül *Kisfaludy Károlynak*, kiről amott mint beszélyíróról értekezett, írja meg összefoglaló élet- és jellemrajzát Császár Elemér Irodalomtörténeti Füzetei számára (19. sz., 1927).

Időközben újabb becses adalékokkal egészítette ki egy régebbi, *Toldi szerelme forrásairól* szóló tanulmányát (Irod. 1919); módszeres stílusvizsgálaton alapuló, újszerű kísérletet tett az Uránia névtelen cikkein Kármán József szerzőségének a megállapítása végett (Érték. a Nyelv- és Széptudom. köréből, 1924); főképp azonban az újabb magyar irodalom felé kezdte fordítani figyelmét. *Ambrus Zoltánról* (Irod. 1918) meg *Justh Zsigmondról* (Bp. Szemle 1918) irt jeles tanulmányai, a Napkeletben és máshol közzétett, mindenkor tárgyilagos szépirodalmi bírálatai mutatják hivatottságát ezen a téren is. A Magyar Irodalomtudomány Kézikönyve számára is ő írja a regény és a novella fejlődéstörténetét; ebből mutatott be egy akadémiai felolvasásában (1922 jan. 2) néhány kitűnő részletet (Herczeg F., Gárdonyi G., Kaffka M., Tormay C.), melyeknek szabatos, tömör, találó jellemzései általános nagy tetszést arattak; sajnos, hogy nyomtatásban eleddig csak egy kivonat teszi hozzáférhetővé (*Fejezetek újabb regényirodalmunk történetéből*. Akad. Ért. 1922). A múlt évben végre egy kisterjedelmű, de annál érdemesebb összefoglaló fejezetet irt a jelenkori magyar irodalomról, függelékül azon németnyelvű magyar irodalomtörténethez, melyet évekkel előbb Katona Lajossal szerzett (Sammlung Götschen, 550. sz.). Ezt a feladatot, mely a szűk tér s a tárgy kényes volta miatt valóban nehéznek mondható, mind anyaga szelekciójában, mind jellemzéseiben igazi tudós elfogulatlansággal oldotta meg.

Bírálóbizottsági alapos jelentéseiről, kisebb cikkei és bírálatai seregéről nem szólva, ismételjük ajánlatunkat, meg lévén győződve a felől, hogy szaktudományunk egyik leg-

érdemesebb munkása számára kérjük a rendes tagsággal való nagy kitüntetést.

Badics Ferenc t. t.
Négyesy László r. t.
Solymossy Sándor l. t.
Horváth János l. t.
Papp Ferenc l. t.
Szász Károly l. t.
Kék Lajos l. t.

PINTÉR JENŐ l. tagot rendes tagnak ajánljuk az I. osztály B) alosztályába.

Éppen 25 éve, hogy első tanulmánya (*Sz. Adalbertről*) megjelent. 1916-ban választatott meg l. taggá, főkép azon nagy arányokban megindított *Magyar Irodalomtörténete* alapján, melynek első két kötete 1907-ben akadémiai jutalmat nyert, Kazinczy haláláig haladó negyedik kötete pedig 1913-ban hagyta el a sajtót. Attól fogva e nagy mű befejezése lett legfőbb törekvése. 1917 októberében már arról tehetett jelentést Akadémiánknak, hogy a hátralevő két kötet megírásával (melyekben irodalmunk történetét Arany János haláláig hozta le) elkészült. Sajnos, sem ekkor, sem utóbb nem adhatta ki a befejező köteteket. De minthogy méltó becsvágya volt *egészet* adni, alkalmazkodott a kiadás lehetőségeihez, addigi hat kötetét összevonta s egyszersmind napjainkig terjedőleg kiegészítette az újabb és legújabb magyar irodalom történeti áttekintésével. Így átalakítva jelenhetett meg végre 1921-ben két nagy kötetben az a műve: *A magyar irodalom történetének kézikönyve*, melyre jelen tiszteletteljes ajánlásunkat alapítjuk.

Szaktudományunk eredményeinek ily teljes összefoglalása, a magyar irodalomtörténetnek ily hatalmas arányú kézikönyve eladdig nem volt. Nem csoda, hogy az óriási feladatot, melyre egymagában vállalkozott, Pintér sem oldhatta meg minden tekintetben tökéletesen, s hogy a kritikának ezúttal is bőven nyílt alkalma rámutatni egy ideálisabb megoldás követelményeire. Van az alulírottak közt is olyan, aki bíráló szót ejtett róla, egyikük pedig, Négyesy László már méreteivel is tanulmányoszerű bírálatban foglalkozott vele. E körülmény azonban, úgy véljük, csak nyomatékosabbá teszi ajánló szavunkat. Az említett bírálat mindenekelőtt a vállalkozás nagyszerűségét jutalmazta meleg szavakkal, akként nyilatkozva Pintér kézikönyvéről, hogy „konceptiójában, tervében és kidolgozásában, egészében és részleteiben, anyagában és formájában mindenestől az ő műve, az ő munkabíró, nagyot gondolni és megvalósítani tudó egyéniségének emlékszerű képmása“. Különösen dicséri

áttekinthetőségét, anyagának imponáló teljességét és világos elrendezettségét s általán minden adatszerű részének kiváló lelkiismeretességről és valóságérzékről tanúskodó gondosságát. A bírálat ezzel a kijelentéssel végződik: „Pintér Jenő könyvének korszakos érdeme minden kritikán felül áll“. Hét éve forgatjuk mindennapos használatban a Kézikönyv lapjait; a szaktudós ebbe pillant bele első tájékozódásul a meglevő felől, a kezdő ebből sajátítja el a részletek ismeretét. Hasznos támogatónkká, nélkülözhetetlen segédkönyvünké vált. Kiderült pedagógiai jelentősége is a szaknevelésben, amennyiben a hozzáfolyamodó kezdőt rászoktatja, sőt rákényszeríti a járt út újra végigjárására, a szaktudománybeli előzmények megismerésére, vagyis arra, hogy önmagát mintegy elődei által neveltesse a munka folytatására képessé s utóbb hivatottá.

E nagy műve mellett csak futólag hivatkozunk arra az élénk, sokoldalú munkásságra, melyet a pedagógiai, tan- és iskolaügyi irodalom terén évek óta folytat, számos tankönyveire, ifjúsági kiadványaira, akadémiai bírálataira, emlékbeszédeire, kisebb-nagyobb tanulmányaira, szerkesztői tevékenységére: munkakedvének és -bírájának megannyi bizonyságaira. Különösebben csak a Heinrich Gusztávról és Szinnyei Józsefről szóló két emlékbeszédére hívjuk még fel a figyelmet, mint szép megnyilatkozásaira azon meleg hálának, mellyel szaktudománybeli elődei, mesterei életének és alkotásainak tanulmányozásába elmerül.

Műveinek szemelvényes jegyzéke itt következik.

Irodalomtörténetem befejezése (Akad. Ért. 1918). — A Karácsonyi-jutalom története (U. o. 1918). — A magyar irodalom az utolsó évtizedekben (A Sz. István Akad. Ért. 1921). — A magyar irodalom történetének kézikönyve. Tudományos rendszerezés két kötetben (Bp. 1921). — Madách Imre: Az ember tragédiája; bevezető tanulmánnyal és jegyzetekkel (Bp. 1922, Pantheon). — Beöthy Zsolt és az Orsz. Középisk. Tanáregyesület (Orsz. K.-isk. T.-egy. Közl. 1922). — Petőfi pesti diákévei (Széktogl. a Petőfi-Társ.-ban, 1923). — Mai magyar költők (lírai anthologia Pintér és Sajó Sándor szerkesztésében, Bp. 1924). — Heinrich Gusztáv (Kisfaludy-Társ. Évl. 1924; teljes jegyzékével Heinrich műveinek). — Pintér Jenő magyar irodalomtörténete a művelt közönség számára. (Bp. 1924). — Id. Szinnyei József emlékezete (Akadémia, 1927). — Egy régi magyar verses elbeszélés hősről (M. Nyelv, 1927). — Szerkeszti az Irodalomtörténet c. folyóiratot (1912 óta).

Badics Ferenc t. t.
Négyesy László r. t.
Solymossy Sándor l. t.
Horváth János l. t.
Papp Ferenc l. t.
Szász Károly l. t.
Kéký Lajos l. t.

VIKÁR BÉLA, a képzett nyelvész, a folklóre-kutató és etnografus, olyan műfordítói munkásságra tekint vissza, amely immár 40. éve nagy értékekkel gyarapította nemzeti irodalmunkat. Első műfordítását 1880-ban közölte a Vasárnapi Ujság; már abban kitűnt a nyelv szépségeit kiaknázni tudó költői és nyelvművészi tehetség. Így fog hozzá a Kalevala átültetéséhez, melynek sikere érdekében félévi tanulmányútra indul Finnországba s ott a Ladoga északi táján felkeresi az akkor még élő finn énekeket, hogy a Kalevala verstani szerkezetét az élő nyelvhagyomány alapján figyelje meg s behatoljon a finn néprajzba, mely nélkül az éposznak sok helye még a finn nyelv teljes ismerete mellett is homályban marad. Ugyane célból járja hét éven át (1893—1900) a Székelyföldet, gyűjti az epikai hagyományokat és fonográf útján — mint első Európában — a régi népies dallamokat, hogy a magyar elbeszélő költés nyelvét és ritmikai sajátosságait otthon is megfigyelhesse. Több becses értekezés (magyarul, németül és finnül), valamint a Magyar Népköltés Remekei c. kétkötetes illusztrált gyűjtemény tanúskodik e tanulmányok eredményes voltáról.

E két évtizeden át folytatott népköltési tanulmány legszebb és legértékesebb gyümölcse a magyar Kalevala, melyet a t. Akadémia 1909-ben külön kiadványként bocsátott közre. Ennek egyik nagy epizódjával, a Kullervo-sorozattal a Kisfaludy-Társaságban a Széher Árpád-díjat nyerte el. Ez a rész, mely nem egyezik teljesen a Kalevala Kullervo-runóival, külön is megjelent a fordító bevezetésével, Gallen-Kallela híres finn művész képeivel.

Érdekes irodalmi csemege Rusztaveli XII. századbeli grúz költő Taniel, a párdubőrös lovag c. époszának művészi készséggel végzett átültetése Zichy Mihály képeivel, kinek ösztönzésére ez átültetéshez hozzáfogott.

Az irodalmunkra nézve nagy nyereséget jelentő két érdekes éposz után Vikár Béla a francia irodalomhoz fordult és egy tátongó hézag kitöltésének szentelte kiforrott tehetsége javát, midőn arra vállalkozott, hogy a világirodalom egyik legolvasottabb, de irodalmunkból mindeddig hiányzó La Fontaine-meséket ültesse át nyelvünkre. E célból szövetkezett másfél évtizeddel ezelőtt Kozma Andor kiváló költőnkkel és az idő közben elhunyt jeles Zempléni Árpáddal. A gondos munkát kívánó hatalmas kötet éppen most jelent meg illusztrált díszkiadásban s egy példányát a La Fontaine-társaság elnöksége nyújtotta át de Vienne gróf francia követnek Budapesten a párizsi Bibliothèque Nationale részére. E meséknek több mint $\frac{4}{5}$ részét Vikár B. ültette át nyelvünkre a szakavatott műfor-

dító-költő virtuozitásával. A szép kötet iskolai kiadása most készül.

Újabban szép sikerrel ülteti át Vikár B. Goethe remekeit is, így a *Künstlers Erdewallen* c. dramolettet és a *Xeniák* hosszú sorát hallottuk tőle a Goethe-Társaság felolvasó-ülésein.

Vikár B. tagja a helsinki Finnugor Társaságnak, a Finn Irodalmi Társaságnak, a Kalevala-Társaságnak, a Finn Írók Nemzeti Szövetségének. Éppen most hívták meg Stockholmba a Svéd Orientalisták Egyesületébe, továbbá Turku és Helsinki finn egyetemi városokba s több más vidéki városba felolvasó-körútra, melyen Magyarország östörténelmét és a mai magyar helyzetet fogja ismertetni. Ma kétszeresen fontos, hogy olyan ember, kinek működése oly becses kincsekkel gazdagította irodalmunkat, itthon is megnyerje az őt megillető elismerést. Az olasz Pavolininak az olasz király palotájában személyesen fejezte ki az olasz nemzet háláját a Kalevala áttüztetéséért. Akadémiánk levelező-tagsággal jutalmazta Vikár B. magyar Kalevaláját. Most a *La Fontaine*-mesék megjelenése a legméltóbb alkalmul szolgál arra nézve, hogy őt a t. Akadémia rendes tagjainak sorába iktassa.

Csengery János r. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

HARSÁNYI ISTVÁNT, a sárospataki főiskola tanárát és főkönyvtárnokát, Akadémiánk Irodalomtörténeti Állandó Bizottságának külső tagját s több tudományos társaság választmányi tagját, az *I. osztály B) alosztályába levelező tagnak* ajánljuk.

Harsányi István több mint húsz év óta egyik legszorgalmasabb kutatója régi irodalmunknak. Az *Irodalomtört.* *Közlemények*, *Irodalomtörténet*, *Philol. Közöny*, *Akadémiai Értesítő*, *Magyar Nyelv*, *Magyar Könyvszemle*, *Muzeumi és Könyvtári Értesítő*, *Prot. Szemle* s más folyóiratok hasábjain száznál több kisebb-nagyobb közleménye jelent meg, melyekben számos eddig ismeretlen kézirati verset és prózai munkát tett közzé, minők — hogy csak néhányat említsünk — a XVI—XVIII. századi istenes és virágénekek, Zrinyi Miklósról szóló versek, Balassa B., Petróci Kata Sz. több verse, a Ráday- és Csepregi Graduálok, a sárospataki daloskönyvek, Bessenyei Gy.

„Debreceni siralma“, Szemere Bertalan 46 ifjúkori verse (köztük egy hősköltemény), továbbá Felvinczi György szép-históriája, három iskolai dráma, Kazinczy ismeretlen fordításai, sok érdekes irodalmi levél Vályi András-, Pálóczi Horváth Ádám-, Bessenyei Gy.- és Báróczi Sándortól s főkép sok Kazinczytól és Tompától mind bevezető vagy jegyzetes magyarázattal, külön tanulmányok az időmértékes verselés történetéről, könyvészeti ritkaságok ismertetése stb., melyek számtalan adalékkal járulnak régibb irodalmunknak és íróink életének bővebb megismeréséhez.

Önállóan megjelent munkái közül a következőket emeljük ki:

1. Kisztei Péter élete és munkái (1683). Sárospatak, 1910.
2. A sárospataki lengyel biblia (készült 1390—1455) 4-ik töredéke (a többi Prágában, Varsóban és Boroszlóban) 185 levélen, a lengyel irodalom egyik legbecsesebb nyelv-empléke, melyet Harsányi fedezett fel. Megjel. Bpest, 1909. Két hasonmással.
3. Bessenyei György „Az ember próbája“. Bpest, 1912. Akadémiánk kiadása a R. M. Kvtár 30. sz.
4. A reformáció hatása a magyar közművelődésre. 2-ik kiad. 1923. A Bethlen-könyvtár 4. sz.
5. Gyöngyösi István és László sárospataki iskolázása. Sp. 1921.
6. Csokonai Vitéz M. „Összes művei“ öt kötetben. Bpest, 1922. (Genius-kiadás). Csokonainak 177 eddig ismeretlen verses és prózai munkájával, melyeket Gulyás Józseffel együtt gyűjtött.
7. Miskolci Csulyak István élete és munkái, 1926. A debreceni Tisza István tudom. társaság kiadása.
8. A magyar biblia fordítások története. Bpest, 1927. A Bethlen-könyvtár kiadása.
9. A M. Tud. Akadémia Irod. tört. Bizottságának megbízásából szerkesztette s bevezetéssel, jegyzetekkel, név- és tárgymutatóval látta el *Kazinczy Levelezése* XXII-ik kötetét. Bpest, 1927. 555 lap. E kötetben a XXI-ik kötet megjelenése (1911) óta különböző folyóiratok- és lapokban megjelent 89 levélen kívül majdnem még egyszer annyi (166 db.) az, amit Harsányi maga gyűjtött. A leveleknek több mint fele (140 db.) magától Kazinczytól való. Úgy ezek, mint a hozzá-írott levelek nagyon sok becses új adalékot tartalmaznak mind Kazinczy életviszonyai és irodalmi törekvései, mind korának főkép társadalmi és irodalmi viszonyai teljesebb megismeréséhez. Az ezeket igen ügyesen összefoglaló bevezetést — az

összes ülés engedelmével — az I. osztály f. évi első ülésén Harsányi személyesen olvasta fel, általános tetszéstől kísérve.

Harsányi István lelkiismeretes és megbízható bűvárlataival már eddig is igen jó szolgálatokat tett irodalomtörténeti tudományunknak s mivel legmunkabíróbb férfikorát éli, pusztán a gondozása alatt álló gazdag (70 ezer kötet könyvet és kétezer kötet kéziratot számláló) főiskolai könyvtár további kiaknázása nyomán is még számos becses tanulmányt várhatunk tőle, ezért *levelező taggá választását* melegen ajánljuk t. tagtársaink figyelmébe.

Badics Ferenc t. t.
Császár Elemér r. t.
Pintér Jenő l. t.
Horváth János l. t.
Szász Károly l. t.
Kéky Lajos l. t.

AZ I. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

BOLTE JÁNOS berlini professzor, a Porosz Tudományos Akadémia rendes tagja, a Verein für Volkskunde elnöke, titkos tanácsos, Akadémiánk részéről a külső tagsággal való kitüntetést korszakalkotó munkásságával általánosságban is méltán megérdemli. Az utóbbi évtizedeknek tárgytörténeti kutatásaiban vezéregyenység; felderítései a monda és egyéb néphagyományok terén új megvilágításban mutatják az epikus motívumok nemzetközi cseréjét. Ezeret meghaladó kisebb-nagyobb értekezései és cikkei, számos önálló művén kívül, e téren világnagysággá emelték. Az ősz tudós, aki most töltötte be élete 70. évét, mely alkalommal a világ minden részéről elhalmozták a meleg elismerésnek és hálairatoknak tömegével, részünkről külön is kiérdemelte elismerésünket. Szemében, ha tudományos kutatás előmozdításáról van szó, nincs különbség kis és nagy nemzet között. Óriási összevető anyaggyűjteménye minden tudakozónak rendelkezésre áll. Bennünket, magyarokat külön félreismerhetetlenül kitüntet rokonszenvével, aminek magyarázata abban rejlik, hogy ismeri és igen fontosnak tartja világirodalmi szempontból a mi népi, nemzeti anyagunkat. Nagy művében: az „Anmerkungen...“-ben (a Grimm-mesékhez egybeállított párhuzamok világhagyományában, eddig 3 kötet) lelkiismeretesen és folklorunk teljes ismere-

tével sorolja fel, sőt méltatja külön a hazai megfeleléseket. A magyar népmesék kétkötetes német fordításához (Rónáné-Szularek asszony átültetései 1901 és 1909-ből) ő szorgáltatta a felvilágosító jegyzetek java részét. A berlini Collegium Hungaricumnak atyai pártfogója, a fiatal kutatók munkáit figyelemmel kíséri és útmutatásokkal látja el. Akadémiánk valóban a nemzet háláját is tolmácsolná, ha e ritka érdemű tudóst külső tagjai sorába iktatná.

Gombocz Zoltán r. t.
Solymossy Sándor l. t.

ROZWADOWSKI JÁNOST, a lengyel Tudományos Akadémia elnökét, a krakkói Jagelló-Egyetemen az indogermán összehasonlító nyelvészet tanárát külső tagnak ajánljuk. Rozwadowski első műve latin nyelven jelent meg 1889-ben a krakkói Akadémia Rozprawy c. gyűjteményes kiadványában. Ez a dolgozat kezdete volt egy azóta széles mederben kifejtett gazdag tudományos munkásságnak, amely problémáit az indogermán nyelvek, így elsősorban a litván és szláv, továbbá a latin és a kelta nyelvek hangtani, alaktani és jelentéstani köréből veszi. Szélesebb körökben főképp *Wortbildung und Wortbedeutung* (1904) c. munkájával vált ismertté; ebben az általános nyelvtudomány némely kérdéseit fejtegette s főleg a szóképzés és jelentés fejlődés egyes jelenségeiről fejtett ki figyelemreméltó s érdekes felfogást. Nagyértékű az a munkássága, amelyet a lengyel földrajzi nevek és a lengyel nyelv és szókészlet történeti fejlődésének a kutatása terén kifejtett. Értekezései, dolgozatai részint a krakkói Akadémia kiadványai közt, részint pedig más lengyel és külföldi folyóiratokban, gyűjteményes művekben, így az *Indogermanische Forschungen*ben a *Wiener Studien*ben, a krakkói *Revue Slavistique*ben, amelynek egyik szerkesztője, a *Język Polskiban* az *Encyklopedia Polskaban* jelentek meg. Rozwadowski a lengyel tudományos élet egyik vezető egyénisége; az a tisztelet és nagyrabecsülés, amely őt körülveszi, méltóképpen jutott kifejezésre 1927 december 18-án, a 60. születésnapja alkalmából tartott ünnepélykor s az ez alkalomból megjelent s lengyel és külföldi tudósok által irt emlékkönyvben. Rozwadowski magyarságunk iránti vonzalmának szép tanújelét adta akkor, mikor Akadémiánk százéves jubileumának ünnepén a krakkói Akadémia képviselőjében megjelent s itt latin nyelven üdvözlő beszédet mondott (l. Akad. Értesítő 1925: 293). E beszédben meleg szavakkal utalt a lengyel és magyar nemzet régi kapcsolataira. Az Akadémia Rozwadowski

külső taggá választásával a lengyel tudományosság egyik legjelesebb képviselőjét tisztelné meg s egyúttal a maga részéről is kifejezésre juttatná azt a hagyományos magyar-lengyel barátságot, amelynek ő oly lelkes szószólója volt.

Színnyei József ig. és r. t.

Melich János r. t.

Petz Gedeon r. t.

Gombocz Zoltán r. t.

A II. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

Alulírottak ajánlják a tek. Akadémiának **gróf BETHLEN ISTVÁN** m. kir. miniszterelnök úr megválasztását a II. osztályban Darányi Ignác halála által megüresedett tiszteleti tagsági helyre.

Alapszabályaink értelmében az Akadémia tiszteleti tagjait „oly tudománypártoló hazafiak közül választhatja, kiknek megnyerésétől az Akadémia disze s java öregbítését várja“.

E minősítésnek kiválóan megfelel gróf Bethlen István miniszterelnök úr, de megfelelne megválasztatása annak a régi gyakorlatunknak is, mely szerint az ország vezető államférfiainak érdeklődését Akadémiánk iránt az által is fokozni igyekeztünk, hogy őket választás útján magunkhoz csatoltuk.

Gróf Bethlen István immár hét éve áll a magyar kormányzat élén s e hét év alatt oly államférfiúi képességek jeleit adta, melyek neki világszerte elismerést és tekintélyt szereztek. E hét év alatt főképp az ő vezető tevékenységének sikerült hazánk viszonyait egy, történelmünkben példátlanul álló súlyos katasztrófa után annyira rendezni és megszilárdítani, hogy most már a szellemi kultúra terén való munkáságunk és haladásunk is ismét akadálytalanul indulhatott meg.

Az ő vezetése alatt álló kormánynak e mellett Akadémiánk szempontjából különös elismerésre méltó ténye, hogy abból a minden eddiginél súlyosabb válságból, mely alapítvány-szerű vagyónunk elértéktelenedése következtében állott be, egyrészt személyi kiadásaink legnagyobb részének az állam által való átvállalása, másrészt tekintélyes állami segély által kiemelte Akadémiánkat s ez által fennállhatását és további eredményes működését biztosította.

Ezek alapján ajánljuk, hogy az Akadémia gróf Bethlen Istvánt tiszteleti tagjainak díszes sorába iktassa.

Berzeviczy Albert ig. és t. t. elnök.

B. Wlassics Gyula ig. és t. t.

Csánki Dezső ig. és r. t., osztályelnök.

Br. Forster Gyula ig. és t. t.

Concha Győző ig. és r. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

KORNIS GYULA levelező tagot *rendes* tagnak ajánljuk. Mióta Kornist Akadémiánk 1916-ban levelező tagjai sorába iktatta, irodalmunkat több, fölöttébb értékes munkával ajándékozta meg. Csak a legnevezetesebbeket említjük. 1924-ben bocsátotta közre „Történetfilozófia“ című kötetét, (kiadja a Magyar Történelmi Társulat. 224 l.) mely igen szerencsés kézzel rendezi és taglalja a história bölcséletének alapvető problémáit. Az idevágó szakirodalomnak úgyszólván teljes felhasználásával világítja meg a történelemnek, mint tudománynak mibenlétét, a történelmi megismerés tudományelméletét, majd a történet metafizikájának és értékelméletének főbb kérdéseit. Szintézisét nem csekély önállóság s mélyreható alapvetés jellemzi. Alig néhány év múlva jelent meg „A magyar művelődés eszményei“ című monumentális kétkötetes műve (Budapest, 1927. I. k. 607 l.; II. k. 650 l.), mely a középiskolai reformok történetét öleli fel 1777-től 1848-ig. Kettős háttérrel emelkedik ki e műben előttünk a magyar középiskola küzdelmes multja. Egyrészről egy minden ízében kiérlelt s mélyen megalapozott kultúrfilozófia kategóriái rendezik a gyűjtött rengeteg s meglepően új anyagot; másrészt a magyar szellemtörténet oly hatalmasan kibontakozó folyamába van a magyar iskola története beágyazva, mely e művet újabb történelmi irodalmunknak is egyik legértékesebb termékévé teszik. Mint minden sikerült történelmi öntudatosítás, úgy Kornis műve is egyúttal kultúrpolitikai tényező; mert büszkeségünket és önérzetünket növeli annak megmutatásával, hogy az újkori szellemi áramlatok nemcsak valamennyien érintették nemzetünk lelkét, hanem ez utóbbi nem egy ponton megelőzte a nagyobb nemzetek kultúrtörténekeiét. A szaktudományi kutatás s a filozófiai eszmélkedés oly szerencsés produktuma Kornis e műve, hogy szerzőjét mindenképen

érdemesnek tartjuk arra, hogy Akadémiánk rendes tagjai sorába iktassa. Méltóképen egészíti ki e művét „Kultúra és politika“ című legutóbb (1927) megjelent kötete, mely a szerző összegyűjtött kultúrbölcseleti tanulmányait foglalja egybe.

Pauler Ákos r. t.

Concha Győző ig. és r. t.

Hornvánszky Gyula l. t.

Dékány István l. t.

Moór Gyula l. t.

Schütz Antal l. t.

Bartók György l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

Tisztelettel alulirottak fenntartják **BALÁS KÁROLY**, budapesti kir. magyar Pázmány Péter tudományegyetemi ny. r. tanár tavalyi ajánlását levelező tagsági helyre. Ez alkalomból hangsúlyozni kívánják, hogy Balásnak az *elméleti közgazdaságtan terén kifejtett kiváló munkássága vezeti őket ajánlásukban*. Ha Balásnak a gazdasági politika terére vágó munkái, — melyek egyébként szorosabb értelemben vett, tudományos munkáival nem állanak szerves kapcsolatban, — úgy eredményeikben, mint feldolgozási módjukban, az ajánlók szerint is, több irányban vitathatók, kétségtelen, hogy Balás *tudományos munkásságának súlypontja elméleti munkáiban van*. Ez irányban való alapos és széleskörű képzettségével Balás egyik dísze hazai közgazdaságtani tudományunknak, ki a magyar tudományosságunk legújabbán tökeelméletének német nyelven való közzétételével (Theorie der Einkommen- und Zahlungsmachtverteilung. Wien. Manz, 1927. 166 oldal.) a külföldön is becsületet szerzett. E munka is megerősíti azt a meggyőződésünket, hogy Balás a közgazdaságtan kutatói között kiváló helyet foglal el és ezért méltó rá, hogy az Akadémia tagja legyen. Balás egy műve „The foundation of Social politics“ címmel 1926-ban Londonban is megjelent és kedvező fogadtatásban részesült.

Gaal Jenő r. t.

Bernát István r. t.

Kovács Alajos l. t.

Heller Farkas l. t.

Navrátil Ákos. l. t.

KUNCZ ÖDÖN Dr.-t, a budapesti közgazdaságtudományi kar ny. r. tanárát, a jogirodalom kiváló művelőjét, a mult évi választás alkalmával a levelező tagságra bátorkodtunk ajánlani.

Kuncz Ödön, aki 1907 március havában avattatott a jogtudományok sub auspiciis regis doktorává s 1914 óta tanára a kereskedelmi és váltójognak, — 1909 óta fejt ki nagyszabású codificatori és tudományos működést. Előbbi tevékenységének jellemzésül kiemeljük, hogy 1913—14-ben az új váltótörvény javaslatának indokolását, 1917-ben a részvénytársaságokról szóló törvénytervezetet s 1921-ben a kereskedelmi törvény novellájának tervezetét Kuncz Ödön készítette el s hogy ezenfelül nagy szerepet játszott az aranymérlegrendelet, s számos más törvénytervezet kidolgozásában. Ami pedig tudományos munkásságát illeti, — az az alatt fel sorolt munkáiból látható.

E munkák közül már a részvénytársasági jogra vonatkozó alapos és mélyenszántó monografiáiban is érezeti hatását az a jogi világnézet, melyet részletesebben jogencyklopediájában és főmunkájában „A magyar kereskedelmi és váltójog vázlatá”-ban fejt ki. Kuncz Ödön a Kant-Jellinek-Kelsen-féle dualistikus világnézettel szemben a Hegel-féle egységes világnézet hatása alatt áll.

A dualistikus világnézet éles megkülönböztetést tesz egyrészt a jogban foglalt gondolatok s másrészt azok megvalósítása között s a tételes jogtudomány feladatát a gondolatok feldolgozásában látja s ép ezért a jogdogmatikai módszert alkalmazza. Ezzel szemben Kuncz Ödön szerint a jog tulajdonképpen nem más, mint a társadalmi és gazdasági élet szervezésének technikája s ezt a technikát szerinte a szabályozás tárgyaivá tett életviszonyoktól elválasztani lehetetlen; az életviszonyok azonban a mindenkor uralkodó erkölcsi és gazdasági eszmék hatása alatt állanak s folytonosan változnak és fejlődnek.

A jog- és életviszonyok közötti felbonthatatlan kapcsolatból szükségképpen következik, hogy a jogszabályok és jogintézmények dogmatikai tárgyalását meg kell előznie a mindenkor uralkodó gazdasági és erkölcsi irányeszmék, a gazdasági alapszerkezet és a történelmi fejlődés feltárásának. A jogtudomány Kuncz szerint nem statikus, hanem dinamikus tudomány s alapjai gyanánt a pszichológia, a közgazdaságtan és a szociológia szerepelnek.

Bár a módszer nemcsak világnézettől, hanem egyéb tényezőktől is függ, el kell ismernünk, hogy Kuncz Ödön az ő dinamikus jogtudományi módszerét általánosságban véve

rendkívül szerencsésen tudja összekapcsolni a joganyag dogmatikus feldolgozásával.

Ami kutatásainak eredményét illeti, — Kuncz kereskedelmi joga két alapgondolaton épül fel: a kereskedelmi jog szerinte nem tisztán a kereskedők, hanem az összes vállalkozók joga is; — s ép ezért a kereskedelmi jogügyleteknek szüségképen két csoportra kell szétválniok: az egyik csoport a jogügylet alanyainak érdekközösségén épül fel s arra törekszik, hogy létre hozza a kereskedelmi jog és a közgazdaságtan legfontosabb közös alapintézményét: a vállalatot; — az ide tartozó jogügyleteket nevezi Kuncz organisatiós jogügyleteknek; a másik csoport a jogügyletek alanyainak érdekellentétén s az ebből folyó gazdasági küzdelemnén épül fel s arra törekszik, hogy lebonyolítsa a javak kicserélését; az ide tartozó jogügyleteket nevezi Kuncz cserügyleteknek. Bár mindkét csoportnak feldolgozását rendkívül sikerültnek tartjuk, Kuncz Ödön munkájának legalaposabban kidolgozott és legértékesebb része gyanánt az értékpapírok elméletét kell kiemelnünk.

Az értékpapírok problémája 1850 óta mint a legélesebb elméleti viták központja szerepelt s az irodalom 6—7 évtized alatt annyi egymással ellentétes elméletet hozott létre, hogy közöttük eligazodni is meglehetősen nagy és nehéz feladat. Kuncz Ödön azonban alaposan ismeri úgy a német, mint a francia, olasz és angol-amerikai elméleteket s reájuk támaszkodva fejti ki a saját álláspontját. Hiven a jogról vallott felfogásához, az értékpapir gazdasági jelentőségét helyezi előtérbe s ezzel a rendkívül bonyolult problémát, mint a gazdasági élet problémáját nagy mértékben leegyszerűsíti. Szerinte az értékpapir kiállítása mindig abból a célból történik, hogy biztosítsuk valamely jognak a forgalom-képességét; az értékpapirjog tehát azon perjogi momentumon épül fel, hogy az értékpapir mindig egy bizonyos jogot, — t. i. a benne tanúsított jogot bizonyítja, még pedig aképen, hogy az illető jognak az értékpapir a kizárólagos bizonyító eszköze. Rendkívül emeli Kuncz Ödön kereskedelmi és váltójogának értékét az, hogy Kuncz maga is részt vett a polgári törvénykönyv kötetmi jogi részének átdolgozásában s ép ezért a ma érvényben lévő jog tanulmányozásánál a jövő jogát, a polg. tvkv. tervezetét is figyelembe veszi; hogy felsőbb bíróságaink gyakorlatát bírálva dolgozza fel (lásd pl. I. k. 92—93. old.); hogy kutatásaiban a hazai irodalom kiválóságain: Klupathy Antalón, Neuman Árminon s elsősorban és legfőképen a magyar kereskedelmi jogtudomány megalapítóján: Nagy Ferencen kívül, a német, francia, olasz és angol irodalom legki-

válóbb termékeire: Thöl, Goldschmidt, Endemann, Lehmann, Cosack, Lyon-Caen el Renault, Vivante és Cambell munkáira s a magyar, német és francia szaklapokra támaszkodik.

Kuncz Ödön az első ajánlásunk óta tudományos munkálkodását újabb alkotásokkal igen lényeges mértékben mélyítette. Kiadta a túlnyomó részben általa készített és a gazdasági élet szanálását nagy mértékben előmozdító u. n. aranymérleg-rendelet alapos kommentárját. (144 oktávós old.) Elkészítette a kormány megbízása alapján a részvénytársaságokról, szövetkezetekről és a korlátolt felelősségű társaságokról szóló törvény tervezetét, annak általános és részletes indokolásával együtt. (455 okt. oldal.)

Kuncznak ez a hatalmas törvénytervezete nemcsak jelentős kodifikatórius alkotás, hanem — amint azt a szakkritika már eddig is egyértelműleg elismerte — eseményszámba menő gazdagodása a magyar kereskedelmi jogtudománynak is.

Az a 437 §, amelyben Kuncz a gazdasági élet irányító legfontosabb kereskedelmi társaságok jogviszonyainak szabályozását kodifikátori tudással összefoglalta, egy immár két évtizedes, intenzív, tudományos munkálkodás eredménye.

Hogy mekkora alapossággal fogott hozzá Kuncz annak a maradandó becsü, minden problémát a legszélesebb körű tudományossággal tárgyaló munkának az elkészítéséhez, annak bizonyítására elég arra hivatkozni, hogy 1909 óta 44 nagyobb tanulmány jelent meg tőle a részvényjog és szövetkezetjog reformjáról, amely tanulmányok valamennyiének a konkluziója a tárgyalt kérdések mikénti reformjának a kidolgozása.

Kuncz törvénytervezetének általános és részletes indoklása nem megszokott kifejtése a javasolt rendelkezések indokainak, hanem különösen a részvényjog minden egyes problémájának, a bel- és külföldi törvények, joggyakorlat és tudományos irodalom teljes ismeretén és megértésén alapuló monografikus feldolgozása. Különösen dicséretet érdemelnek a részvénytársaságra vonatkozó közgazdaságtudományi fejtegetései.

Kuncz e legújabb nagy műve a tisztán jogász, továbbá a közgazdasági, gazdaságpolitikai és gyakorlati szempontokat tökéletes harmóniába egyesíti. Az ő tervezetének minden rendelkezéséből és indokolásának minden sorából kisugárzik szemléletének az az alapvető tétele, hogy jogi szempontból is csak az lehet helyes, ami a szabályozott gazdasági intézmény gazdasági strukturájával összhangzásban áll. A törvényhozás csak akkor szabályozhat egy élő, gazdasági organizmust, ha tisztában van annak gazdasági lényegével is. A részvény-

társaság jogi lényege nem lehet más, mint ennek az intézetnek gazdasági lényege. Ez pedig a forgalomképes részvény. Az 1. §. tömör indokolásában a részvénytársaság lényegének olyan klasszikus és eredeti kidomborítását olvashatjuk, amely teljes világosságot derít egy, — különösen a német irodalomban évtizedek óta folyó és nyugvó pontra mind a mai napig nem jutott vita tárgyát tevő kérdésre, t. i. a részvénytársaság jogi természetére.

Kuncz Ödön 1927-ben előadást tartott az „Internationale Vereinigung für vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre“ meghívása alapján Berlinben, az ottani egyetemen a részvényjogi reform kérdéseiről. (Az előadás megjelent azóta a Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht, 1927, 3.—4. füzetében közel két nagy iv terjedelemben.)

Megbízást kapott a m. kir. Kereskedelemügyi Minisztertől a korlátozott felelősségű társaságok törvénytervezetének elkészítésére, amelynek ez év január havában tett eleget.

Teljesen átdolgozta „A magyar kereskedelmi és váltójog vázlata“ című tankönyvét, amelynek második kiadása ez év március havában fog megjelenni. (Az első kötet 530 lapra terjed.)

Kuncz Ödönt mindezek alapján ismételtelen van szerencsénk levelező tagnak ajánlani.

Megválasztásával a T. Akadémia értékes, komoly és produktív munkaerőt nyerne.

Budapest, 1928 február 20.

Balogh Jenő r. t.
Fellner Frigyes l. t.
Ereky István l. t.

Kuncz Ödön dr. egyetemi professzor magyar nyelvű irodalmi művei:

1. A váltóeljárás az új polgári perrendtartásban. K. J. 1907. 24. sz.
2. A részvénytársasági vállalat tárgyának megváltoztatása. K. J. 1909. 28. sz.
3. *A rt. védelme ig. tagjainak egyéni érdekeivel szemben.* Kol. 1909. (58 l.)

Rövidítések: K. J. = Kereskedelmi Jog; J. K. = Jogtudományi Közlöny; Erd. J. K. = Erdészeti Jogi Közlöny; = J. Á. = Jogállam; Ü. L. = Ügyvédek Lapja; M. J. E. = Magyar Jogász Egylet.

4. *A felmentésadás a részvényjogban.* Bp. 1909. (79 l.)
5. A részvényesek megtámadási jogának feltételeiről és átruházhatóságáról. K. J. 1910. 6., 7. sz.
6. *Alaptőke-felemelés.* Bpest, 1911. Grill. (346 l.)
7. Az alapításkori különös előnyök és apportok reformjához. Erd. J. K. 1911. okt. számai.
8. *Részvényjogi reformkérdések.* Bpest, 1913. (Lev. Pénzügyintézet Szemle 1912. évf. 1—4. sz.; 1912. 8—10., 11—13. 14—16. sz., 17—24. sz.)
9. Alaptőkefelemelés a tart.-alap felhasználása és a tsági vagyon nagyobbra értékelése útján. J. A. 1912. 5. sz.
10. A feloszlott rt. továbbfolytatása. Ker. J. 1912. V. 15., 10., 11., 12. sz.
11. A rtság semmisége. K. J. 1913. 4. sz.
12. *Az osztalékjog és a fiktív osztalék.* Bp. 1913. (134 l.)
13. Széljegyzetek az új belga részvényjogi törvényhez. K. J. 1913. 16—18. sz.
14. A részvénybevonás (amortizáció) és az élvezeti részvény. Bp. 1914. (Grill. 143 l.)
15. Észrevételek a Ptk. II. Terv. társasági jogi részére. J. K. 1913. 38. sz.
16. Törvényhozási feladatok a hiteljog terén. J. Á. 1913. 8. sz.
17. Az alaptőkefelemelés kérdése és a legújabb birói gyakorlat. J. K. 1914. 3. sz.
18. *Törvényjavaslat a váltóról.* Bp. 1914. Ker. Jog. 1914. évf., lenyomat) (71 l.)
19. A szuezi csatorna részvénytársaság. K. J. 1916. február, március.
20. A hiteljogi reformok és a háború. K. J. 1915.
21. A védőjegy oltalmáról szóló törvényjavaslat új tervezete. K. J. 1916. és 1917., 28., 49. ll.
22. Csendes társaság. K. J. 87 és 114 l. (1917).
23. Az árurészletügylet és a m. kir. miniszterium 4172/916. M. E. sz. rendelete. Ü. L. 1917. 7. és 8. szám.
24. Az állam és a biztosítás. K. J. 1917. (205 l.)
25. Háborus alaptőkefelemelések. K. J. 1917. (215 l.)
26. A tisztességtelen verseny kérdésének mai állása. Felolv. E. M. E. Jog- és társ.-tud. 1917.
27. *Részvényjogi problémák.* K. J. 1918. március, ápr., május számai (5—6, 7—8, 9—10 számai).
28. *Törvénytervezet a részvénytársaságról.* Igazságügyi Jav. Társ. 1917. évf. 5. sz. (dec. 30) 105—178. ll.
29. „Részvényjogi reform és pénzügyintézet reform.“ („A Pénzügyvilág.“ 1918. 26. szám.)

30. A részvénytársaság és a törvényhozás. („Magyar Jogélet.” 1918. X. évf. 25—26. szám.)

31. „Részvénytörvény-tervezetem apport szabályozásához.” (Jogtud. Közlöny. 1918. 34. sz.)

32. Kereskedelmi jogunk jövője. (Ker. Jog. 1918. 19. és 20. sz.)

33. Az új ker. jog problémái. (Ker. Jog, 1918. 21. és 22. sz.)

34. „Legégetőbb kérdésünk.” Budapesti Hírlap, 1920. ápr. 7. sz. XL. évf. 84. szám.

35. „A szövetkezet és a törvényhozás.” Magyar Jogi Szemle. 1920. V. 1. szám.

36. „A szövetkezet jog reformja.” Felolv. a M. J. E. 1920. V. 22. ülésén. (Közölve Ker. Jog, 1920. évf.)

37. „Építő munka.” Ker. Jog, 1920. 11. 12. sz.

38. A részvénytársaságok és szövetkezetek vagyonváltása. Ker. Jog 1921. III. 1. szám.

39. A tisztességtelen verseny problémája. Felolv. a Külügyi Társaságban. Közölve K. J. 1921. V. és VI. havi sz.

40. A magyar kereskedelmi és váltójog vázlata. I. Rész: A kereskedő vállalata és a ker. társaságok. Budapest, 1922. 326 l. (Megj. 1921. nov. havában). A 2. kiadás (530 lap) most hagyta el a sajtót.

41. Fogyasztási szövetkezeteink szervezeti gondjai. (K. J. 1921. 23—24. sz.)

42. A magyar kereskedelmi és váltójog vázlata. II. Rész: A kereskedelmi ügyletek. Budapest, 1922. 477 l. (Megjelent 1922 március közepén.)

43. Hiteljogunk reformja. Felolv. a M. J. E. 1922. III. 19. teljes ülésén, Nagy Ferenc 70. évének ünneplése alkalmával. (Megj.: Magyar Jogi Szemle 1922 ápr. számában.)

44. A részvényváltás lerovásának egynéhány vitás kérdése. (K. J. 1922. V. 1. szám.)

45. Nagy Ferenc 70 éves. (K. J. 1922. IV. 1. szám.)

46. Küzdelem a hatalomért a nagy részvénytársaságoknál. Pester Lloyd. (Magyarul K. J. 1922. VI. 18.) 136. sz.

47. Organizációs- és csere-szerződések. K. J. 1922. X. 1. szám.

48. A magyar tudomány megmentése. Budapesti Hírlap, 1922. XI. 1. sz.

49. Elmélkedés a Rima-esetről. Ker. Jog, 1923. I. 1. sz.

50. A befekettítés. Ker. Jog, 1923. III., IV. számok.

51. Lehet-e a külföldi rtság belföldi fiókjának cégvezetője és fióktelepe? (Ker. Jog, 1923. 7., 8. sz.)

52. Husz év. (Ker. Jog, 1923. 10. szám.)

53. *Bevezetés a jogtudományba. Jogi encyklopédia.* Pécs—Budapest, 1924. 170 l.

54. A kereskedelmi munkajog problémái. Közgazdasági Szemle, 1924.

55. Széljegyzetek a részvényelővételi jog szabályozásához. Jogállam, 1924 májusi szám (4. 5. füzet).

56. Árusíthat-e jelenlegi jogunk szerint a fogyasztási szövetkezet nem tagoknak is? Magyar Gazdák Szemléje, 1924. 3., 4. sz.

57. *Tisztességtelen verseny.* Az 1923. V. t.-c. magyarázata. Társ szerző: Balás P. Elemér. Az első 72 oldalt Kuncz irta. Bp. 1924.

58. A részvényelővételi jog és a legújabb birói gyakorlat. Magyar Nemzetgazda, 1924. VI., 7., 21. sz.

59. *Az aranymérleg problémái és Rendelettervezet a kereskedők mérlegeinek aranykoronában készítéséről.* Budapest, 1925. 79 l. Athenaeum kiadása.

60. A rt. ártértékelése. J. Á. 1925 dec. szám.

61. Az ötvenéves Ker. Törvény. Magyar Jogi Szemle. 1926 jun. szám.

62. *Aranymérleg.* A mérlegvalódiság helyreállításáról szóló 7000/925. P. M. számú rendelet és magyarázata. Budapest, 1926. 144 l. Társ szerző Karch Kristóf. 104—141. l.

63. Az ötvenéves Ker. törvény és annak reformja. Közgazdasági Szemle. 1926 májusi szám.

64. *Törvénytervezet a részvénytársaságról, a szövetkezettről és a korlátolt felelősségű társaságról.* Budapest, 1926. 455 l.

65. A részvényjog reformjáról. Magyar Tőzsdeklub 1927 jan. 24. összejevetelén tartott előadás. Budapest, 1927. (Franklin-Társulat.)

**Kuncz Ödön dr. egyetemi professzor idegen nyelven
megjelent irodalmi művei:**

1. „Mein Entwurf über die Aktiengesellschaften in Ungarn.“ (Handel u. Industrie, 1918. 17. és 18. számok.)

2. Gesetzentwurf über die Aktiengesellschaften in Ungarn. (Rövid ismertetés. Leipziger Zeitschrift für Deutsches Recht. 1918. 13. sz.)

3. „Die Reform des Aktienrechtes und der Ministerialerlass betreffend die Einschränkung der Kapitalserhöhung.“ Pester Lloyd, 1918 szept. 23. sz. 16 oldal.

4. Die Regelung des Vorstandes und des Aufsichtsrates nach dem neuen ungarischen Gesetzentwurf über die

Aktiengesellschaften. („Die Aktiengesellschaft.“ Wien, 1918. évf. 9/10. számok.)

5. Der neue ungarische Gesetzentwurf über die Aktiengesellschaften. Zeitschrift für das ges. Handelsrecht. LXXXIV. kötet. 3/4. füzet, 354—389. 1.

6. Der Kampf um die Macht bei den grossen Aktienunternehmungen. Pester Lloyd, 1922 jun. 18. 136. szám.

7. Die Probleme der Goldbilanz. Pester Lloyd, 1924 dec. 14. szám.

8. Die Umstellung der Aktiengesellschaften in Ungarn. (Gesetzbuch und Rechtspraxis des Auslandes. Berlin, 1926. 8. és köv. számai.)

9. Die Grundzüge des ung. Gesetzentwurfes über die Aktiengesellschaften. (Blätter für internationales Privatrecht. 1927. No. 8.)

10. Die Aktienreform in Ungarn. (Deutsche Juristen-Zeitung. 1927. Heft 16/17. 1136—1140 II.)

11. Die Grundzüge des neuesten ung. Gesetzentwurfes über die Aktiengesellschaften. (Zeitschrift für ausländischer und intern Privatrecht. 1927. 3/4. füzet, 422—449. II.)

12. Die gesetzliche Regelung des Schutzes gegen den unlauteren Wettbewerb in Ungarn. („Ung. Jahrbücher.“ Bd. V. Heft 1. 1925.)

Dr. MAGYARY ZOLTÁN vallás- és közoktatásügyi miniszteriumi tanácsos, egyetemi magántanár urat a II. A) alosztályba levelező tagul ajánljuk.

„A magyar állam költségvetési joga“ című munkája (Budapest, 1923, 224 lap), melyet Akadémiánk a jogi monografia díjjal tüntetett ki, a parlamenti élet ez alapvető fontosságú intézményét vizsgálja széleskörű irodalmi tájékozottsággal és az intézmény részleteinek legalaposabb tanulmányozásával: a költségvetési jogot ily sokoldalúan egyetlen más magyar jogi munka sem dolgozta fel. Tárgyalja a költségvetési jog kialakulását és a parlament által való gyakorlását. Nagyon behatóan nyújtja a költségvetési jog elméletét, a költségvetést külön vizsgálva jogi és külön közigazgatási szempontból. Munkájának érdeme, hogy a magyar országgyűlés törvényalkotásain kívül a parlamenti tárgyalások anyagát gondosan felhasználta. Két fontos célt tűz ki maga elé a munka. Az egyik: a magyar törvényhozás jogászai szellemének vizsgálata. Itt az eredmény az, hogy parlamentünk munkájának jogászai tökéletességével nincs jogunk büszkélkedni. A másik az okoknak kiderítése és a hatásoknak megállapítása, melyek

a költségvetési jog gyakorlásának változásaira vezetnek és azokat irányítják. E részben arra az eredményre jut, hogy a költségvetési jog a maga gyakorlásában elkerülhetetlenül a *politika* befolyása alatt áll. S ha a napi politika a parlament kezében esetleg öncéllá válik, a költségvetési jog vallja ennek kárát, nem lévén többé a köz állandó érdekeinek legmegfelelőbb szolgálója.

A munka a tizenegy ex lex esetének és okainak boncolásával élesen megvilágítja alkotmányunk lényeges alapelveinek illuzóriussá válását, mely a kormányzás törvényességét előzetes, országgyűlésileg megállapított költségvetéshez köti. Tisztán láttatja, mint táplálkoztak költségvetési rendszerünk kiáltó anomáliái egyrészt a király és rendek 48 előtti jogállásának reminiscenciáiból, másrészt hogyan eredtek 1867 után Ausztriának nem jogi, hanem tényleges túlsúlya elleni védekezés gondolatából és mint veszítették el jelen helyzetünkben a költségvetésre vonatkozó eddigi abnormis felfogásuk létalapjukat.

Másik nagy munkája, mely „A magyar tudománypolitika alapvetése” (Budapest, 1927, 628 lap) címet viseli, a tudományos munkának abból a meleg szeretetéből táplálkozik, mely nélkül nagy alkotások nem jönnek létre. Magyary sokat foglalkozván a magyar tudományos élet felvirágoztatásának feltételeivel, arra az eredményre jutott, hogy távolabbi koncepciók érdekében elengedhetetlenül szükség van annak pontos ismeretére, hogy állunk ma a magyar tudományos munka organizációjával. Egy ember munkaereje meghaladta volna e munka megírását. Magyary szerkesztette e munkát kiváló munkatársak segítségével, de sok részlettanulmányt maga írva meg, a magyar tudományos munka multját, jelenét és jövő problémáit, a tudományos munka műhelyét és eszközeit és a tudomány művelőinek szervezeteit, a tudományos munkatermék forgalombahozatalát stb. oly sikerrel dolgozta fel ez a hatalmas mű, hogy az a magyar tudományos munka jövődjének útjainak kiépítésében is nélkülözhetetlen alap fog maradni.

Magyary tudományos szellemének és rátermettségének e két fő bizonyága közül az első a szaktudóst dicséri, a második a szellemi élet egész területén áttekintő gondolkodót. Egész egyéniségét az alábbi részletdolgozatok domborítják ki.

„A közigazgatási reform és államtudományi oktatásunk mai állapota.” (Budapesti Szemle, 1922 szept. havi füzet 15—30. lap.)

„A bolsevizmus közigazgatásának jellemzése.” (Gratz-féle gyűjteményes munka. Budapest, 1919. 501—520 lap.)

„La situation du travail intellectuel en Hongrie.” (Meg-

jelent a Revue de Hongrie különlenyomataként. Budapest, 1923. 35 lap.)

„A magyar szellemi élet válsága.“ (Különlenyomat a Budapesti Szemle 1923. évi szept. havi füzetéből. 20 lap.)

„Tudományos életünk felvirágzásának feltételeiről.“ (Megjelent a Felsőoktatásügyi Egyesület Közleményeiben. Budapest, 1927. 10 lap.)

„A magyar tudomány nemzetközi helyzete.“ (Budapest, 1926. 16 lap.)

„A felsőoktatás és tudományos élet a háború után Németországban és Ausztriában.“ (Különlenyomat a Budapesti Szemle 1924. évi 559. számából, 47 l.)

„Ludendorff és Rathenau szellemi műhelyéről.“ (Budapesti Szemle 1924. évi február havi füzet 108—137. lap.)

„Az alanyi adók a magyar adórendszerben.“ (Budapesti Szemle 1924. évi CLIX. kötete 81—115. lap.)

Csánki Dezső ig. és r. t. osztályelnök.

Concha Győző ig. és r. t.

Balogh Jenő r. t.

Polner Ödön l. t.

Ereky István l. t.

Moór Gyula l. t.

Laky Dezső l. t.

A II. osztály A) osztályába levelező-tagságra ajánljuk **TOMCSÁNYI MÓRIC dr.-t**, a Pázmány Péter-Tudományegyetem ny. r. tanárát. Tomcsányi több mint két évtizede fejt ki nagyszabású irodalmi tevékenységet. Régibb munkái közül kettőt emelünk ki, mint olyanokat, amelyek a jogtudomány számára rendkívül értékes gyarapodást jelentenek. Ezek közül az egyik „A vagyoni felelősség“ elvével foglalkozik, a másik „Jogerő a közigazgatási jogban“ címen a közigazgatási jognak egyik legnehezebb problémáját teszi beható tanulmányozás tárgyává. Legújabb munkái a „Magyar közjog“ és „A magyar közigazgatási jog alapintézményei“.

E legújabb munkáiban Tomcsányinak rendkívül nagy nehézségekkel kellett megküzdenie. Közjogában a nehézségeket részint alkotmányunk történelmi jellege, részint a rombadőlt történelmi alkotmány egyes alapintézményeinek bizonytalan sorsa s a mai provizorium okozzák. De bármily nagy nehézségekkel kellett megküzdenie, Tomcsányinak nagy érdeme, hogy az irodalmat bírálva dolgozza fel, hogy minden kérdésben tárgyilagos és elfogulatlan s hogy a dogmatikai és a történelmi módszert szerencsésen kapcsolja össze. Közjoga

jogtudományi irodalmunknak valóban értékes nyeresége. Fokozott mértékben állíthatjuk ugyanezt közigazgatási jogáról is, bár a nehézségek, amelyekkel meg kellett küzdenie, más természetűek ugyan, de semmivel sem kisebbek, mint közjogában.

Nincs a jognak egyetlen ága sem, amelyben a feldolgozandó joganyag akkora terjedelmet öltene s amely jelentékeny részében oly gyakran és oly mélyrehatóan változnék, mint a közigazgatási jog. Ezért van feldolgozásánál a módszernek oly nagy, szinte döntő jelentősége. Tomcsányi előtt két út állott. Ha az államtudományi módszert választja, akkor tört utakon járhat ugyan, de csak olyan enciklopediát nyújthat, amelynek jogász szempontból tudományos értéke nem lehet. Ha ellenben a dogmatikai módszert választja, akkor nyújthat ugyan értékeset, de magára kell vállalnia az úttörés nehéz munkáját. Tomcsányi a dogmatikai módszert választotta s ha közigazgatási jogát a maga egészében értékeljük, megállapíthatjuk, hogy munkája mint úttörő munka kétségtelenül nagyon értékes gyarapodást jelent a magyar jogtudomány számára. A közigazgatási jog dogmatikus feldolgozása közben nagy elméleti elmélyedéssel a jog végső alapfogalmáig megy vissza, úgy, hogy munkája az általános jogelmélet szempontjából is rendkívül értékes.

Tomcsányi két évtizedre terjedő irodalmi munkásságával teljes mértékben kiérdemelte azt a kitüntetést, amelyet számára — mult évi ajánlásunkra hivatkozva — javaslatba hozni bátorkodunk s hangsúlyozzuk, hogy megválasztása az Akadémia számára határozottan nagy nyereség lesz.

Magyary Géza r. t.

Erekly István l. t.

Navratil Ákos l. t.

VINKLER JÁNOST, a pécsi Erzsébet-Tudományegyetemen a polgári törvénykezési jog ny. r. tanárát van szerencsém ajánlani a II. osztály A) alosztályába levelező tagnak.

Vinkler János a polgári jogvédelem tudományszakának igen számottevő és buzgó művelője. E téren részint dogmatikai, részint pedig történeti tárgyú munkákkal gazdagította irodalmunkat. Az előbbieik köréből különösen kiemelkedik „Peregyezség” című nagyobb (250 l.) tanulmánya (1915), melyben ennek az intézménynek nagyon vitás jogi természetét világítja meg mélyreható fejtegetésekkel. Az utóbbiak köréből legfontosabbak: A kir. ítélőtábla fejlődése (Magyar Jogász-

egyleti Értekezések XV. k. 86. f. 1—75. l.) Az ítélőmesteri joghatóság kialakulása (Klebensberg Emlékkönyv (322—330. l.) és a magyar bírósági szervezet és polgári peres eljárás a mohácsi vésztől 1848-ig. I—II. kötet, 820 l. A Magyar Jogászegylet Deák Ferenc irodalmi bizottságának kiadása.

Valamennyi munkája között e legutóbbi a legfontosabb. A Magyar Tud. Akadémia már régóta szükségét érezte annak, hogy gondoskodni kellene nagynevű tudósunk, Hajnik Imre nagy történeti munkájának folytatásáról. Hajnik ugyanis a magyar igazságszolgáltatás történetét csak a mohácsi vészig tárgyalja. Az ezt követő korszakról tudományos feldolgozás nem volt. Ebből az okból a Magyar Tud. Akadémia még 1916-ban pályadíjat tűzött ki oly munkára, mely igazságszolgáltatásunk történetét 1848-ig feldolgozza. A határidő leteltéig Vinkler János nyújtotta be munkáját. Ebben azonban a feladat nehézségei miatt a pályatételt csak részben tudta feldolgozni. A bemutatott részből a Magy. Tud. Akadémia meggyőződve arról, hogy szerzője hivatott az egész kérdés feldolgozására, neki erre megbízást adott. Ennek a szerző megfelelt s az egész pályatételt felölelő munkáját a Magyar Tud. Akadémia oly kiválónak találta, hogy neki a pályadíjat odaitélte. A két kötetes nagy mű a múlt évben a Magyar Jogászegylet kiadásában meg is jelent.

Vinkler János tíz évet szentelt munkájának. Ezen idő alatt a munka megírása céljából mélyreható történeti tanulmányokat és igen fáradságos levéltári kutatásokat végzett. A szerző lelkes fáradozásának köszönhetjük, hogy jogi irodalmunk oly munkával gyarapodott, mely igazságszolgáltatásunk arról a korszakáról nyújt nekünk megbízható, világos képet, amelyről eddig csak töredékes ismereteink voltak. A munka magas tudományos színvonalon áll, mely a legutóbbi évek jogi irodalmának kétségkívül egyik legértékesebb terméke.

Tudományos működése, de különösen most vázolt munkája Vinkler Jánost teljes mértékben érdemessé tesz arra, hogy őt a Magyar Tud. Akadémia levelező tagjai közé válassza, miért is megválasztását nagyon melegen van szerencsém ajánlani.

Magyar Gyéza r. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

BÁRTFAI SZABÓ LÁSZLÓT, a Magy. Tud. Akadémia könyvtárához beosztott Magyar Nemzeti Muzeumi osztályigazgatót, mint a magyar család történet kiváló specialistáját s az ezzel kapcsolatos magyar művelődéstörténet művelőjét, gazdag, szorgalmas munkássága alapján, levelező tagságra ajánlom a Magy. Tud. Akadémia II. osztályának és minden osztálya rendes tagjainak.

Bártfai Szabóra illik az az ajánló, dicsérő megkülönböztetés, hogy *non multa, sed multum*, a munkássága. Nem sokféle, nem sok apró dolog, hanem mélyreható és alapos, sokat mondó minden munkája. Családtörténet írására könnyen vállalkoznak kezdő s amatőr fiatalemberek, de éppen akkor, mikor az a veszély forog fönn, hogy a családtörténeti irodalom sok apró monografiában sekélyesedik el, akkor egyenesen szükség van e speciális tudománynak egészen beható, s egyszersmind a tudomány magas színvonalán álló művelésére, hogy lassankint kinőjön a magyar családtörténet a közvetlen érdekeltség és alkalmi kezdő vállalkozások kritikátlan gyarlóságaiból.

Annak a nemzedéknek a korában, mely most kerül mindenütt a vezető és reprezentáló állásokba, egyik legszorgalmasabb, s lelkes, nagyot termelő tagja Bártfai Szabó László. *Főmunkássága három híres nagy család történetét alkotta meg*, vagy hordta össze hozzá az anyagot: a Forgách, Széchenyi és Csáky grófi család történetéhez. E munkásságnak központi és legterjedelmesebb, legalaposabb s újat, önállót, eredetit termelő része annak a *Széchenyi-családnak a története*, amelynek a Magyar Nemzeti Muzeumot, s a Magy. Tud. Akadémiát elsősorban köszönhetjük. Széchenyi István történetének s az Akadémia eredetének egyik specialista íróját a Magy. Tudományos Akadémia nagyon méltán már kiváló tagjai közé emelte. Eljött az idő, mikor Bártfai Szabó László a Széchenyi-család történetének III. nagy kötetét is már két éve közrebocsájtotta, hogy a legideálisabb és legpraktikusabb lelkű magyar főúri családnak mintegy házi történetíróját e család alapította Muzeum és Akadémia tudós tagjai az alapító családra való figyelemmel is, de nem kevésbbé a kifogástalan történetírói munkásság méltó megbecsülésére maguk közé befogadják csak úgy, mintha az alapítók ma is élnének s történetírójukat maguk ajánlanák megválasztásra az alapításaik folytán európai színvonalra emelkedett magyar tudományok legválogatottabb művelőinek.

A Széchenyi-család története *három hatalmas kötetből* áll, több mint kétezer nagy oldalon, a modern feldolgozás minden kellékével, oklevelekkel, egykori képekkel meggyőzővé és szemléletessé téve. Új, eredeti s legfeltűnőbb az a megállapítása, hogy a 17-ik században nevezetessé lett Széchenyi-család eredete nem a Kacsics-nemzetséghez vezet vissza, hanem Szécsény vagy Szécsényke más eredetű uraihoz. És érvelése a nehezen eldönthető kérdésben legalább is valószínű, ahogy ő maga szerényen megállapítja. A *Forgách-család története és a Gr. Csáky-család történetének oklevéltára* terjedelmre nem sokkal marad a kétezer nagy nyolcadalakú oldal alatt. Az értéke, feldolgozásmódja, úttörő és példaadó jelentősége mindenesetre közel jár a Széchenyi-család történetéhez: az előbbi az első munkás évtized lelkesedésének a gyümölcse s annak az első buzgalomnak, melyet a nagy *Forgách történetíró* iránt való irodalmi megbecsülés sugallt és hevített, kinek *életéről és történetírói munkájáról* külön monografiákat írt. A Csáky-család oklevéltára pedig előkészület egy jelentős nagy történeti magyar család igaz multjának tudós, hiteles felderítéséhez.

Bártfai Szabó *Hunyadi Mátyás korabeli száműző-levelet* is ismertet és tisztázza a *Pata és Ujvár* megyék vitás eredetét, mibenlétét.

Öt hatalmas, csaknem ezer oldalas kötetnek az összehordása és lehetőleg szép, alapos feldolgozása, az első kisebb monografiák előkészületeivel töltik ki Bártfai Szabó László életét, munkásságát 1904-től 1926-ig. De azóta is bizonyára dolgozik a Csákyak történetén. Az utolsó említett évben hozzájárult becses új adalékokkal a Magyar Tudományos Akadémia 1825—49. évbéli történetéhez. Fölfedezett *nyolc Széchenyi-emlékiratot*, melyet eddig senki sem ismert.

Bizonyára kedves kötelességet teljesítünk, mikor ily nagy méretű s új eredményekben gazdag, értékes munkásságra felhívjuk az akadémikus nagyurak figyelmét annyival inkább, mert hiszen itt az Akadémia s Nemzeti Múzeum nagy megalapítóinak érdemes történetírójáról van szó.

Munkáinak időrendi jegyzéke:

Ghimesi Forgách Ferenc váradi püspök évkönyvei. Budapest, 1904, 201 l. — *Ghimesi Forgách Ferenc 1535—1577*. Budapest, 1904, 228 l. — *Proscriptio I. Mátyás király korából*. Turul, 1905, 10—17, 63—76 l. — *Pata és Ujvár megyék*. Századok, 1907, 192—218. l. — *A Hunt-Pazman nemzetségbeli Forgách-család története*. Budapest, 1910, 851 l. — *A Sárvár—Felsővidéki Gr. Széchenyi-család története*. Budapest, I—III. köt. 1911, 1913, 1926, 817, 743, 600 l. — *Oklevéltár*

a *Gr. Csáky-család történetéhez*. I. 1229—1818. Budapest, 1919, 960 l. — *Adatok a M. Tud. Akadémia történetéhez* 1825—1849. 15—59. l. ezen kiadványban: *Adatok a M. T. Akad. és a XIX. század első felének történetéhez*. Budapest 1926, 1—103. l.

Erdélyi László l. tag.

FÓGEL JÓZSEFET, a szegedi Ferenc József-Tudományegyetem nyilvános rendes tanárát, a legmelegebben ajánljuk a II. osztály levelező tagjául. Tavalyi ajánlatunkban részletesen rámutattunk dr. Fógel József tudományos munkásságára, amellyel főleg a XV. és XVI. századi magyar művelődésnek jelentősebb mozzanatait világítja meg, s amely őt a magyarországi humanisztikus törekvések, valamint a renaissance történelmének egyik legalaposabb kutatójává avatja. Ezúttal legyen szabad egész röviden felemlítenünk, hogy Akadémiánk már két ízben jutalmazta a 100 aranyos Gorovodijjal dr. Fógel József munkásságát, II. Ulászló udvartartása és II. Lajos udvara című széleskörű levéltári kutatások alapján megírt műveiben. Legújabbán pedig a Bibliotheca Corvina Mátyás Király Budai Könyvtára címen magyar és olasz nyelven megjelent díszműben írta meg dr. Fógel József a könyvtár történetét, az 1471-iki összeesküvéstől egészen a mohácsi vészig, kiváló tudományos felkészültséggel és szakavatottsággal. Tanulmánya nemcsak mindannak összefoglalása, amit a hazai és külföldi irodalom és kutatás e tekintetben eddig felmutatott, hanem újabb értékes eredményekkel gazdagítja ismereteinket saját kutatásainak és megállapításainak alapján is. Ugyancsak dr. Fógel József állította össze e díszmunkákban a Corvinák rendszeresen készült leiró lajstromát, külön fejezetekben sorolván fel a latin kéziratok, görög kéziratok, az ősnymtatványok és a lappangó Corvinák címeit.

Hogy a Corvina-kutatásoknak ez a legújabb, összefoglaló, tudományos tárgyalása, amellyel a hazai tudományunk egyik régi tartozását róttta le, ilyen eredménnyel jelenhetett meg, ebben dr. Fógel József lelkiismeretes munkásságának, széleskörű alapos ismereteinek nem csekély része van.

Mindezek alapján abban a meggyőződésben újíttjuk meg ajánlatunkat, hogy dr. Fógel József megválasztásával Akadémiánk a magyar történettudomány egyik érdemes munkását méltatná kitüntetésére.

B. Forster Gyula ig. és t. t.

Csánki Dezső ig. és r. tag.

Kollányi Ferenc r. t.

Hóman Bálint l. t.

FÓGEL JÓZSEFET, a szegedi Ferenc József-Tudományegyetem nyilvános rendes tanárát a II. osztályba levelező tagnak ajánlom.

Fógel József professzorra, mint a Magy. Tud. Akadémia volt könyvtárnokára és a római Magyar Történeti Intézet tagjára már a múlt évben is többen felhívtuk a Tekintetes Akadémia figyelmét. Most újból melegen ajánlom. Munkái (leszámítva a könyvismertetések és bírálatokat) nagyrészt a magyarországi renaissance történelmének területére esnek és a következők: 1. Quomodo Wladislaus II. cancellariaque eius de rebus litterariis meriti sint in Hungaria. Bpestini, 1911. 2. Velencei diplomaták Budán a XVI. század elején. Bpest, 1912. 3. II. Ulászló udvartartása. Bpest, 1913. (Gorove-díjjal jutalmazva.) 4. Bohuslav Lobkovic v. Hassenstein unter den Humanisten Ungarns. 1913. (Ungarische Revue.) 5. II. Lajos udvara. Bpest, 1917. (Gorove-díjjal jutalmazva.) 6. Ismeretlen Corvin-codexek a bécsi Nationalbibliothekben. Magyar Bibliofil Szemle, 1924.

Fógel József a tudomány azon munkásai közé tartozik, akik egyesítik a kutatás elmélyülő analysisét a szerkesztés és előadás művészies synthesisével. Előadása finoman kicsiszolt, adatközlése a legapróbb részleteket is földeríti. Műveiben nemcsak a források alapos kutatója, hanem a szakirodalom kitűnő ismerője gyanánt mutatkozik be. Ezért tüntette ki Akadémiánk két ízben is a Gorove-féle 100 aranyból álló díjával. 1923 tavaszán a bécsi Nationalbibliothekben végzett szerencsés kutatásai a Corvin-kódexek egész sorát hozták napfényre. Ennek köszönhetjük elsősorban, hogy e hónapban a magyar történetírás egyik régi tartozása nyert kiegyenlítést. Boldogult Fraknói Vilmos volt igazgató tagtársunk ugyanis e szerencsés felfedezéstől felbuzdulva alapítványt tett a Bibliotheca Corvina megírására. Őt elragadta közben a végzet, azonban a halála után alakult szerkesztő bizottság lelkesen melengetett tervét végrehajtotta. A mű létrejöttéből Fógel József kitűnő munkatársaival, Gulyás Pállal és Hoffmann Edittel karöltve, becsülettel kivette a részét; jegyzetekkel látta el boldogult Fraknói V. cikkét és más önálló fejezetekkel is közreműködött.

E monumentális mű a napokban olasz nyelven is elhagyja a sajtót, hogy bemutassa a külföldön is a magyar kultúra XV. századi virágzását, hirdesse a mult dicsőségét és hangoztassa a ma folytonosságát.

Fógel József tanár urat ismételten a legmelegebben ajánlom a Tek. Akadémia figyelmébe.

Gerevich Tibor I. t.

HAJNAL ISTVÁN történetirót, egyetemi magántanárt, Esterházy hg. főlevéltárnokát a II. osztály B) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Hajnal István (szül. 1892) fiatalabb történetiróink között egyike azoknak, akiknek értékes, mélyreható és eredményes munkássága teljes elismerést érdemel és akiktől a magyar tudományosság a jövőben is a legszebb eredményeket várhatja. Hajnal kitűnően képzett hisztorikus, aki hazai tanulmányait Lipcsében, majd mint a Theresianum prefektusa 1914—15 és 1918/19-ben Bécsben egészítette ki. (1915—18 között a világháború alatt katonáskodott, vitézségi és sebesülési érmet nyerve.) 1920—22-ben az Országos Levéltár allevéltárnoka volt, 1922 óta pedig Esterházy hg. főlevéltárnoka.)

Első, igen alapos kutatás eredményeképpen irt tanulmánya IV. Béla király kancelláriájáról 1914-ben jelent meg a Turulban. Az udvari papságnak a királyi oklevelek kiállításában való részvételét és a kancelláriai szervezet megszilárdulását eredeti okleveleken végzett, írásösszehasonlító vizsgálatok alapján világította meg ebben az értekezésben, új szempontok alkalmazásával mélyítve és egészítve ki ismereteinket. Valószínűleg már ekkor terelődött figyelme az oklevélírás körül szereplő papság műveltségének és írásbeli készségének s ügyességének forrásaira. Ennek széleskörű, a XII—XIII. századi egész középeurópai okleveles anyagra kiterjedő kutatása arra a meglepő és nagyjelentőségű eredményre vezetett, hogy az oklevélíró papságnak a párizsi egyetemen való tanulása volt az a közös forrás, amelyből a jelzett korban, az írásbeliség felújulásának korában az egész középeurópai oklevélírásban szembetűnő egyezések erednek s ez magyarázza meg e területen az írásfejlődés fokozataiban mutatkozó egyidejűséget. Ezt az egészen új s következményeiben messzehordó elméletet fejtette ki „Írástörténet az írásbeliség felújulása korából” címen 1921-ben megjelent jeles könyvében, amely nemcsak itthon, hanem külföldön is figyelmet keltett és szerzőjének méltó elismerést szerzett. Lásd: Le Moyen Age, 1922 január. Revue ecclésiastique, 1923 ápr. The English Historical Review, 1923 okt. stb.) E munka eredményei nemcsak írástörténeti, hanem általános művelődéstörténeti szempontból is új lehetőségeket nyújtanak számos, eddig kevésbé ismert vagy nehezen magyarázható történeti tény megvilágítására.

Munkássága újabban más irányú volt, de nem kevésbé sikeres és elismerésre méltó. Legújabbkori történetünk forrásainak a Magyar Történelmi Társulat kiadásában megindított, nagyjelentőségű sorozatában Hajnal a Kossuth-emigráció

törökországi történetének feldolgozását vállalta. Ennek eredménye 1927-ben megjelent kötete: A Kossuth-emigráció Törökországban (I. köt.), amely a sok oldalról összegyűjtött források kiadásához csatolt terjedelmes (437 l.) tanulmányban behatóan és alaposan tárgyalja legújabbkori történetünknek ezt a fejezetét (az ázsiai internálásig). Feldolgozásának nézőpontjai tekintetében érdekes és újszerű, hogy Kossuth cselekedeteinek mindenkori indító okait lélektanilag akarja megvilágítani és különös súlyt vet annak kutatására, hogy a magyar ügyet az európai diplomácia időről-időre hogyan mérlegelte. Munkája gondosságát bizonyítják azok a tanulmányai, amelyek ezzel a tárggyal kapcsolatban nagy munkájának készítése közben jelentek meg. (Kossuth viddini levele; Napkelet, 1925. A lengyel légio utolsó napjai Magyarországon; Hadtört. Közlem. 1925. Belgrádi diplomácia és a magyar emigránsok a szabadságharc után; Budapesti Szemle, 1926. Osztrák merénylettervek Törökországban a száműzött Kossuth ellen; Napkelet, 1927.) Úgy a főmunka, mint a hozzácsatlakozó tanulmányok szerzőjük történeti érzékét, módszerességét, s nem utolsó sorban: kiváló előadóképességét is bizonyítják.

Egyéb dolgozatait (Egy magyar herceg ifjúkora Napoleon idején; Bpesti Szemle, 1927. Kivonatok Hunyadi János kormányzói okleveleiből, Levéltári Közlem. 1923. stb.) mellőzve, szükségesnek tartjuk megemlíteni, hogy a Magy. Tört. Társulat már régebben megbizta Hajnalt a palaeographia kézikönyvének megírásával. Ez a fentebbi munka sikeres elvégzése után, korábbi munkásságának terére fogja őt visszavezetni és alkalmat ad neki a máris nagysikerű vizsgálatok kiegészítésére és újabb eredmények elérésére.

Levelező taggá választását, amely mind az eddigi derék munkásság elismerését, mind a további munkásságra való elkötelezést jelentené, a legmelegebben ajánljuk.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Áldásy Antal r. t.

Domanovszky Sándor r. t.

Szentpétery Imre l. t.

Hekler Antal l. t.

Hóman Bálint l. t.

A II. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

ZDZIECHOWSKI MARYANT, a vilnai Báthory-egyetem ny. r. tanárát, a krakkói lengyel Tud. Akadémia r. tagját, a M. Tud. Akadémia kültagjául ajánljuk.

Z. M. a lengyel tudományos világ egyik büszkesége, széleskörű irodalmi működésű irodalomtörténész, filozófus, történetíró, publicista és politikus. Magyar vonatkozású művei a II. osztály kebelébe utalják.

Életrajzából kiválóságának bizonyosságául csak annyit hozunk fel, hogy a világháború után visszaállított vilnai lengyel *Báthory-egyetemnek* ő volt az első rektora (több éven át) s a köztársasági elnökségre ő volt az egyik jelölt. A lengyelek közt ő legnevezetesebb *magyar-barát* tudós és politikus. Vilnában magyar-lengyel-barát egyesületet alakított, melynek ő az elnöke s szóval, írásaival és tetteivel propagálja a lengyel-magyar történelmi kapcsolatok kultuszát. Ennek legpregnansabb bizonyítéka „*Magyarország tragédiája és a lengyel politika*” c. 1920-ban Krakkóban lengyelül, majd 1921-ben franciául Bécsben kiadott műve, melyben főként a régi közös lengyel-magyar kárpáti határ visszaállítása mellett harcol, történetpolitikai és nemzetközi érvekkel. Többször járt hazánkban, legutóbb 1925-ben és 1926-ban, amikor is hat hetet töltött itt feleségével együtt, a bucsuzó levelével nagyobb pénzadományt is küldött a szegény tanulók segélyezésére.

Négy évtizedre visszanyúló tudományos irodalmi működése néplélektani tanulmányokkal kezdődött; (A szláv nemzetek lélektanából. Krakkó, 1888. 331 l. Újabb vázlatok a szláv nemzetek lélektanából. Lwow, 1912. 408 l. stb.); irodalomtörténeti és filozófiai művekkel folytatott (Byron és kora I. k. Nyugateurópa, Krakkó, 1894. 447 l. II. k. Cseh-, Orosz-Lengyelország. Krakkó, 1897. 686 l. Tanulmányok a lengyel irodalom és filozófia terén. Krakkó, 1912. 212 l. A pessimizmus, romantizmus és kereszténység alapjai, két kötetben. Krakkó, 1915. 375 és 420 l. stb. stb.) Újabbban történeti politikai és publicisztikai művekkel gazdagította a lengyel irodalmat és igyekezett irányítani a lengyel szellemi, társadalmi és politikai életet.

Minket főként ezek érdekelnek és pedig közelebről a következő művei és tanulmányai:

1. *Messianizmus i Slowianofill*. Szkice z psychologii narodów slowiańskich. A messzianizmus és a szláv-barátok.

Vázlatok a szláv nemzetek lélektanából. (Krakkó, 1888, 338 l.) stb. stb. stb.

2. *La Tragédie de la Hongrie et la politique Polonaise.* Vienne, 1921.

3. *Petőfi i jego ojczyzna.* (Petőfi és hazája.) Przegląd, 1923.

4. *Hr. Stefan Széchenyi.* Przegląd, 1925.

5. *Biskup Ottokár Prohászka.* Przegląd, 1928.

6. *Apponyi.* Slovo, 1927. dec.

7. *Stosunki węgiersko-polskie.* (A magyar-lengyel viszony.) (Andrássynak „Krieg u. Diplomatie“ c. könyvé alkalmából.)

8. *Francja-Wegry-Polska* (Francia-Magyar- és Lengyelország) (Bainville „Les consequences politique de la paix“ c. műve alkalmából.) Czas, 1921. 72. sz.

9. *Mala Entente.* (A kis entente.) (Destieux „La Petite Entente“ c. műve alk.) Slovo, 1922. Nr. 64—65.

10. *Kim ser Węrzy.* (Kik a magyarok?) Slovo, 1926.

11. *Lui et moi.* (Przegląd, Krakkó, 1926.) Visszaemlékezés Massarykra s gondolatok ez alkalomból.) *A cikk erősen cseh-ellenes és magyarbarát.*

Zdziechowski összes eme publicisztikai dolgozatai erősen magyarbarát szelleműek, főként a közös magyar-lengyel határ szükségét hangoztatják. Nagy magyarbarát volta látható a *Magyarságban* megjelent „*Franciaország parancsára*“ c. vezércikéből is (1922 jan. 28.), melyben a francia politika által sugalmazott cseh-barátság helyett a történelmi múltú magyarbarátságot propagálja és ajánlja irányadoul.

Zdziechowski Lengyelországban általában mint a *legnagyobb magyarbarát* ismeretes.

Mindezeknél fogva őt úgy általános tudományos működése, mint a lengyel-magyar történelmi, politikai és szellemi kapcsolatoknak irodalmi téren való lelkes propagálása elismerésül a M. Tud. Akadémia kültagjául melegen ajánljuk.

Csánki Dezső ig. és r. t.

Szádeczky-Kardoss Lajos r. t.

Domanovszky Sándor r. t.

Szentpétery Imre l. t.

Hómann Bálint l. t.

A III. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

A M. T. Akadémia III. osztályába tiszteleti tagnak ajánljuk **ILOSVAY LAJOS**-t a M. T. Akadémia igazgató tagját, aki az 1916—1919 és az 1925—1928 években a M. T. Akadémia másodelnöke volt.

Ilosvay Lajos működésének megítéléséhez nem kell kommentár. Közismert az ő áldásos tevékenysége egy hosszú emberöltőn át úgy a M. T. Akadémia életében, mint általában minden magyar kulturális megnyilvánulásban. Most, hogy a másodelnökségtől megválik, úgy érezzük, hogy a M. T. Akadémia ezzel a megtiszteltetéssel méltányolhatja legjobban nagy érdemeit.

Szarvasy Imre
Zemplén Géza
Kürschák József
Rados Gusztáv
Mauritz Béla rendes tagok.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

ZELOVICH KORNÉL levelező tagot, a József-műegyetem ny. r. tanárát a III. osztály A) alosztályába tisztelettel rendes tagnak ajánljuk.

Zelovich Kornél 1921-ben választatott meg az Akadémia levelező tagjává annak az akkor már negyedszázados tudományos, irodalmi és tanári működésnek elismeréséül, amit a vasútépítéstan, a hidépítéstan, a közgazdaság és a technikatörténet terén kifejtett. A levelező tagul való ajánlás indoklása kifejezte azt a reményt is, hogy az Akadémia „feladatainak teljesítésében értékes munkaerőre tesz szert, midőn Zelovich Kornélt tagjainak sorába felveszi“. Ezt a reményt az elmúlt hét év alatt Zelovich teljes mértékben valóra is váltotta, mert minden megbízatásnak, amivel Akadémiánk őt megtisztelte, a leglelküsiismeretesebben tett eleget. Ennek igazolásául elég, ha hivatkozunk „Széchenyi és a magyar közlekedésügy“ című tanulmányaira és „A Magyar Tudományos Akadémia hatása a technikai tudományok fejlődésére“ címmel tartott centenáris előadására, amelyek mindenike a magyar technikai kultúrának igen alapos forrásmunkája.

Zelovich tulajdonképpeni szaktudománya, a vasutépítéstan terén is derekas működést fejtett ki a közelmúlt években. Legkimagaslóbb munkája e téren a „Vasuti Felépítmény, I. rész” című kézikönyve, amelyben tömör és mégis a lényeges részletekig hatoló tárgyalással foglalja össze e technikai tudományágnak terjedelmes anyagát. Hazai irodalmunk számára hézagpótló, nagy nyereség ez a mű, mert Liphay Sándornak negyedszázaddal ezelőtt megjelent Vasutépítéstana óta ez az első magyar nyelvű könyv, amely a vasuti felépítményt rendszeresen és tudományosan tárgyalja.

Nem csupán technikai, de kulturtörténeti és közgazdasági szempontból is nagy jelentőségű e könyvnek az a része, amely a magyar vasutak történetét tárgyalja és amely külön kiadványként is megjelent. Ezen kézikönyvön kívül ki kell még emelnünk a „Vasutak üzemi költségeiről” című akadémiai értekezését is.

Zelovich Kornél újabb irodalmi munkásságában is nagy helyet foglalnak el azok az előadások és tanulmányok, amelyek a magyar technikai alkotások történetét és a technikának általános kulturális vonatkozásait tárgyalják. Ilyen irányú munkái között mind terjedelemre, mind jelentőségére nézve leghatalmasabb „A m. kir. József-műegyetem és a hazai technikai felsőoktatás története” című nagy könyve, amelyben a műegyetem ötvenéves egyetemi jubileuma alkalmából eredeti forrástanulmányok alapján megírta az egész hazai technikai felsőoktatás történetét.

Véleményünk szerint Zelovich Kornél közéleti munkásságának egyik elvitathatatlan nagy érdeme abban áll, hogy ékes szóval és művészi írással igyekezett megértetni, hogy minő helyet foglal el a technika az egyetemes nemzeti kultúrában.

Noha Zelovich Kornél munkássága elegendő indokul szolgálhat a rendes taggá való ajánlásra, legyen szabad még egy merőben tárgyilagos indokot is felemlítenünk. Boldogult Rejtő Sándor elhunytá óta nincsen senki az akadémiai rendes tagok között, aki a mérnöki tudománynak volna művelője; ez a hiány is megszűnnék azzal, ha a tekintetes Akadémia ajánlásunknak megfelelően Zelovich Kornél levelező tagot a rendes tagsággal tüntetné ki.

Zelovich Kornél újabb irodalmi működése:

Nagyobb művek:

1. A m. kir. József-műegyetem és a hazai technikai felsőoktatás története. 1922. (A műegyetem kiadása.)
2. A vasutak üzemköltsége. (Közgazdasági Szemle, 1923.)

3. A magyar vasutak története. 1925. (Bemutatta az Akadémiában a III. o. ülésén.)

4. A százesztendőös vasut. (Budapesti Szemle, 1925.)

5. Széchenyi és a magyar közlekedésügy, 1925. (A magyar tudományos Akadémia kiadása.)

6. A magyar tudományos Akadémia hatása a technikai tudományok fejlődésére. 1926. (A magyar tudományos Akadémia kiadása.)

7. Vasuti Felépítmény, 1927. (Bemutatta 1927-ben az Akadémiában a III. o. ülésén.)

Kisebb értekezések:

1. A m. kir. József-műegyetem ötvenéves jubileuma. 1923. (Németh József kiadása.)

2. A vasutak üzemi költségeiről. (Mathematikai és Természettudományi értesítő. 1923.)

3. A magyar tudományos munka válsága. (Budapesti Szemle, 1924.)

4. A technika hatása a közlekedésre. (Budapesti Szemle, 1924.)

5. A közforgalmu vasut centennáriuma. (Term. Tud. Közlöny, 1925.)

6. Képek a vasut történetéből. (Budapesti Szemle, 1926.)

7. Széchenyi és az ifjúság. (Budapesti Szemle, 1927.)

8. Révai Lexikon XIX. kötetében a vasuti rész.

9. „A magyar tudományos munka alapvetése“ című dr. Magyary Zoltán szerkesztésében megjelent műben *A kir. József-műegyetem* című fejezet.

10. „Napkelet“ két kötetes „Általános kézi Lexikon“-jában szerkesztette a technikai részt.

11. Előadói jelentés a Magyar Tudományos Akadémia 1927. évi nagy díjáról és a Marcibányi mellékjutalmáról. (Akad. Értesítő, 38. k.)

12. A tudományos technika Ferenc József uralkodása alatt. (Budapesti Szemle, 1927.)

13. A tudományos technika magyar uttörői. (M. Mérn. és Ép. Egyet. Közlönye, 1927.)

14. József nádor és a tudományos technika. (Budapesti Szemle, 1928.)

Ilosvay Lajos ig. és r. t.
Fröhlich Izidor ig. és r. t.
Rados Gusztáv r. t.
Szily Kálmán l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

CSÁSZÁR ELEMÉRT, a Kir. Magy. Pázmány Péter-Tudományegyetem magántanárát, fizikust a III. osztály A) alosztályába levelező tagnak ajánljuk.

Császár Elemér 1891-ben Gige községben (Somogy m.) született. Tudományos munkássága a legutóbbi kor fizikájának egyik fontos elméletével, a kvantumelmélettel áll kapcsolatban. Vizsgálatai elméleti és kísérleti irányúak, bár elméleti irányú dolgozatai túlsúlyban vannak.

Elméleti munkái közelebbről a fekete sugárzás, a fajhő, továbbá a statisztikai mechanika és termodinamika körébe tartoznak és egymással szoros kapcsolatban állanak. Ez abban leli magyarázatát, hogy a problémákat mindig saját maga önállóan látta meg s így ezek természetesen a logikai kapcsolatok szerint csatlakoztak egymáshoz.

A fekete sugárzásra vonatkozó vizsgálataiban az a cél lebegett szeme előtt, hogy a klasszikus folytonossági világnézetet csak olyan mértékben adjuk fel, amennyire a fekete sugárzás tapasztalati törvényei feltétlenül megkívánják. Több dolgozatában foglalkozik e problémával, mely dolgozatok fokozatos fejlődést mutatnak. Ezirányú vizsgálatainak sorozatát azzal zárja be, hogy felállít egy általa „univerzális“-nak nevezett sugárzási formulát, mely egyrészt eleget tesz mind azoknak a szükséges feltételeknek, melyeket kiváló fizikusok egy elfogadható sugárzási formulával szemben felállítottak, másrészt speciális esetek gyanánt tartalmazza a Planck-, Wien- és Rayleigh-féle formulákat. (Lásd: *Gehrcke*: Hb. d. phys. Opt. II. 849 o. 1927.)

Az említett kutatásaival szoros kapcsolatban állanak a fajhőre vonatkozó vizsgálatai. Itt is a klasszikus fizikai fel fogásmódnak csak a legszükségesebb módosítása mellett új, egyszerű és a tapasztalattal megegyező formulákat állít fel a szilárd testek fajhőjére vonatkozólag.

A statisztikai mechanikának és a termodinamikának egészen elvont kérdéseivel, így az entropiával és az adiabatikus invariánsokkal is behatóan foglalkozott.

A fizikai problémák megoldásában a célnak világos szem előtt tartása mellett meg tudja találni az egyszerű utat. A Planck-féle sugárzási formulának majdnem teljesen az az egyszerű levezetése található általánosan használt és kiváló külföldi művekben (*Grimsehl*: Lehrb. der Physik, IV. kiadás. 961. o. 1920. *Gehrcke*: Handb. der physikalischen Optik II. köt. 853. o. 1927.), melyet ő közel másfél évtizeddel ezelőtt

már tanári szakvizsgálati dolgozatába beleszótt és később magyar és idegen nyelven is közölt.

Kísérleti vizsgálatait a fekete sugárzás és a Röntgen-sugárzás körébe tartoznak. Az első volt, aki a fényelektromos fotometriai módszert a fekete sugárzási mérésekben szép sikerrel alkalmazta. Ugyancsak eredményesen használta e módszert a Röntgen-sugarak körében is, kimutatva, hogy az Elster-Geitel-féle fényelektromos alaptörvény a Röntgen-sugarak körében is érvényes. Kísérleti készségét és tapasztalatait a berlini Phys.-Techn. Reichsanstaltban egészítette ki, ahol különösen a fekete sugárzásra vonatkozó mérésekkel foglalkozott.

Ismertető dolgozatai a tárgykörnek áttekinthető, logikus elrendezése, az eredményeknek könnyen érthető, világos és magyáros stílusban való közlése által tűnnek ki.

Császár Elemér komoly tudós, ki a fizika egyik nagyszabású és még mindig forrongó elméletének kiépítésében tevékeny részt vett. Meglátta a problémákat s nagy elméleti készséggel, éles elmével és kiváló kísérleti ügyességgel megoldotta azokat.

Meggyőződésünk, hogy Császár Elemér megválasztásával az Akadémia szorgalmas és jeles munkást fog nyerni.

Irodalmi munkássága.

1. Kísérleti vizsgálatok a fekete sugárzás terén. A Than Károly-féle egyetemi pályakérdésre benyújtott tervezet. 1914.

2. A sugárzási formula előállítás a Boltzmann-féle entropia-fogalom nélkül. Mathem. és Phys. Lapok, 32. k. 102. o., 1925. és 25. k. 25. o., 1916.

3. A Planck-féle sugárzási formulának egy újabb levezetése. Mathem. és Phys. Lapok, 27. k. 18. o., 1918.

4. Planck sugárzási elméletének újabb módosítása. Mathem. és Természettud. Értesítő, 36. k. 373. o., 1918.

5. A fekete sugárzás újabb elméleti és kísérleti vizsgálata. Pápa, 1918. Főisk. nyomda.

6. A quantumemissio hypothesis a fekete sugárzás elméletében. Mathem. és Természettud. Értesítő, 39. k. 143. o., 1922.

7. Die Hypothese der Quantenemission in der Theorie der schwarzen Strahlung. Zeitschr. für Physik, 14 k. 342. o., 1923.

8. A quantumelmélet főbb eredményei. Mathem. és Phys. Lapok, 28. k. 38. o., 1921. és 29. k. 96. o., 1922.

9. A Planck-féle formula kísérleti vizsgálata fény-

elektromos úton. Mathem. és Természettud. Értesítő, 40. k. 16. o., 1923.

10. Die experimentelle Prüfung der Planckschen Strahlungsformel auf lichtelektrischen Wege. Zeitschr. für Physik, 14 k. 220. o., 1923.

11. Eine Bemerkung zur Theorie der spezifischen Wärme. Zeitschr. für Physik, 19. k. 213. o., 1923.

12. Bestimmung der Konstanten σ .-Zeitschr. für Instrumentenkunde, 44. k. 118. o., 1924. (C. Müller und E. Császár.)

13. Die statistische Verteilungsfunktion in der Strahlungs- und Atomwärmetheorie. Zeitschr. für Physik, 32. k. 872. o., 1925.

14. A fizikai Nobel-díj nyertesei. Természettud. Közl. 57. k. 445. o., 1926.

15. A fényelektromos jelenség. Természettud. Közl. 58. k. 472. o., 1926.

16. A Röntgen-sugárzás erősségének mérése fényelektromos cellával. Magyar Röntgen-Közlöny 11. sz.

17. Periodikus rendszerek adiabatikus invariánsai. Mathem. és Természettud. Értesítő, 46. k. 557. o., 1927.

18. A fotoelektromos cellák. Természettud. Közl. 59. k. 592. o., 1927.

19. Tárgyaknak vassal való bevonása galvanoplasztikai úton. Természettud. Közl. 59. k. 799. o., 1927.

20. Új Röntgen-lámpa. Természettud. Közl. 60. k. 38. o., 1928.

21. Új sugarak a világűrben. Természettud. Közlöny. (Sajtó alatt.)

22. Orvosi Fizika. Megjelenik az „Egészség Lexikon”-ban, a Franklin Társulat kiadásában.

Fröhlich Izidor r. t.

Tangl Károly r. t.

Rybár István l. t.

Fröhlich Pál l. t.

Pogány Béla l. t.

Ortvay Rudolf l. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK:

Báró **NOPCSA FERENCET**, a Magyar Királyi Földtani Intézet igazgatóját a III. oszt. B) alosztályába rendes tagnak ajánljuk.

Br. Nopcsa Ferencnek az Akadémiába 1917-ben történt beválasztása óta nyomtatásban 43 (negyvenhárom) önálló

kutatásban alapuló kisebb-nagyobb tudományos munkája jelent meg. E munkák egyrészt a paleontologia, másrészt a geologia körébe tartoznak. A paleontologiai természetű munkák különösen a Reptiliákkal foglalkoznak; közülük elsősorban kiemelendő a „Die Familien der Reptilien“ című monografiája, mely az egész világon méltó feltűnést keltett. Br. Nopcsa Ferenc a ma élő kutatók között a Reptiliáknak legalaposabb ismerője, akinek e téren való teljes elsőbbségét mindenhol elismerik. Geologiai természetű munkái főként a Dinári Alpokat tárgyalják; e hegység átkutatására hosszú éveket szentelt és néhány hét múlva fogja a sajtót elhagyni az Albániáról szóló hatalmas monografiájának geologiai és geografiai része, melyet a tudós világ már feszült kíváncsisággal vár.

Br. Nopcsa Ferenc munkái nagyjából angol nyelven jelentek meg.

Egész tudományos munkásságát két vonás jellemzi. Művei egyrészt rendkívül széles alapokra vannak felépítve és a világirodalomnak bámulatos beható ismeretéről tanúskodnak, másrészt pedig a legapróbb részletekre való kiterjeszkedés mellett a problémákat a legmagasabb szempontokból a legátfogóbban oldják meg.

Mellékesen említjük meg, hogy a M. Kir. Földtani Intézetet a háború és forradalmak okozta elesettségéből Br. Nopcsa Ferenc állította talpra; rövid idő óta tartó működése alatt ez intézetben pezsgő élet indult meg.

Az elmúlt év folyamán elhunyt két geologus tagtársunk (Koch Antal és Schafarzik Ferenc) helyébe Br. Nopcsa Ferenc személyében a M. T. Akadémia valóban méltó utódot nyer. A külföldi tudományos társulatok részéről nyert elismerésben a M. T. Akadémiának is ki kell vennie a maga részét.

Ilosvay Lajos r. t.
Gr. Teleki Pál t. t.
Mauritz Béla r. t.

DEGEN ÁRPÁDOT, a m. kir. áll. vetőmagvizsgáló állomás főigazgatóját, c. egyetemi nyilv. r. tanárt, a M. Tud. Akadémia levelező tagját a III. osztály B) alosztályába rendes tagnak ajánljuk.

Akadémiánk 1916-ban választotta meg levelező taggá abban a tudatban, hogy jelentős munkásságával akadémiai tudományos feladatának teljesítését sikeresen fogja előmozdítani. A hozzáfűzött reményeket teljes mértékben igazolta, mert megválasztása óta nagy buzgalommal és szép ered-

ménnyel munkálkodott a növénytan felölelte különböző szakmákban.

Különösen szép eredménnyel folytatta a balkáni flórát illető kutatásait, melynek eredményeit immáron 82-re szaporított közleményeiben ismertette. E tekintetben elkészült jelentős munkája is a Velebit flórájáról, amelynek 3 kötete várja a megjelenésnek kedvező alkalmát.

Több közleményben hozzájárult a magyar föld növényzetének ismeretéhez, illetőleg tisztázásához. Így többek között a következő közlésekkel: A *Viscaria atropurpurea* délkeleti Magyarországon. M. B. L. 1916. 136. A *Riccia Frostii* Austin, *Riccia commutata* Jack és *Ricciocarpus natans* (L.) Corda előfordulása Budapest környékén. Bot. Közl. XX. kötet 82. és 171. lap. A Detrekő-csütörtöki láp és a Morvamező keleti részének flórája (Gáyer Gyulával és Scheffer Józseffel) Bot. (Közl. XXXI. 1—116. lap. A *Rosa* genus magyar fajainak meghatározó kulcsa Jávorka Magyar Flórájában 538—590. lap. A *Notholaene Marantae* felfedezése a Balaton mellékén Bot. Közl. 1920. Bryologiai érdekességek Budapest flórájában. M. B. L. 1922.

Munkálkodása kiterjedt az általános növénytan körére is, amelyet több értékes közléssel gyarapított. Ilyenek többek között a következők: A növény-nemesítés élettani alapjai Term. Tud. Közl. 54. kötet, 950. lap. The longevity of Seeds. Report of the fourth Intern. Seed Testing Congr. London, 924. 139—143. lap. A növények immunitása. Köztelek. 1926. 908. A stimuláció kérdésének mai állása. U. o. 1112. A talajojtás. Köztelek. 1927 : 357 ; Mendel Gregor működésének gyakorlati jelentősége. (Előadás 1922.)

Akadémiánk ülésein is több ízben közölte vizsgálatainak eredményeit. Ilyen többek között a búzának egyik új vadon termő fajvegyüléke. Math. és Term. Tud. Értesítő XXXV. k. 459—475. lap. A Detrekő-csütörtöki láp és a Morvamező keleti részének flórája. (1923-ban.) A heréseinket károsító arankáról. (Akad. Ért. 1921.)

A gyakorlati növénytan körébe tartozó dolgozatainak száma is tekintélyes, amelyekkel sok kisebb-nagyobb jelentőségű kérdés megoldását segítette elő. E tekintetben különösen figyelemreméltó az arankára és lucernamagra, a permetezésre vonatkozó saját kutatásaival megállapított eredményei. Ki kell még emelnem a Központi Kísérlet Szőlőszeti állomásnak az ő szerkesztésében megjelent VI. és VII. évkönyvét, a hazai malomhulladékokra vonatkozó alapvető tanulmányait (Konkolymérgezés. Kis. Közl. XIX.; A trieur-v. malombüköny. U. o. XIX.), továbbá azokra a vezetése alatt álló inté-

zetben megállapított magmérésekre, amelyek hazai gépgyáraknak szolgáltatnak támasztékot, hogy mezőgazdasági tisztító gépeiket tökéletesítsék. Azután megemlítendő a magvizsgálatra vonatkozó értékes adatai, amelyekkel a külföldi magvizsgáló állomásokkal közös téren szép eredményű munkát végzett, továbbá a lóhere- és lucernamag, két fontos kiviteli cikkünknek magyar származásának megállapítására szolgáló származási táblák összeállítását (Kis. Közl. XXIX) kell felemlítenünk, mint olyan irányú tevékenység példáját, amelynek eddig hazai képviselője nem volt. Fel kell említenünk még a növényvédelem terén mint a most készülő növényvédelmi törvény előadói tervezet szerkesztői minőségében kifejtett tevékenységét. Külön kell kiemelnem, hogy úgy tanári munkakörében, mint florisztikai kutatásai körében az érdeklődő szakembereket maga köré vonzva, jelentős mértékben gyarapítja hazai kutatóink számát és a helyes munkálkodás terén irányítja tevékenységüket. Eddig kb. 900 számra gyarapodott irodalmi közléseivel tanúságot tett nagy munkabírásról, amellyel közzétett dolgozatainak mindegyikével ismereteinket nemcsak terjesztette, hanem gyarapította is és így a hazai növénytan tudományát előbbrevítte és a külföld figyelmét is magára vonta. Ennek bizonyossága az a számos elismerés, amelyben őt szakbeli honfitársai részesítették. Így többek között a Természettudományi Társulat növénytan szakosztálya elnökévé választotta és még inkább tanúsítja ezt az, hogy a Szegeden székelő kolozsvári egyetem nyilvános rendes tanári címmel tüntette ki. Kifejezte elismerését az Országos Gazdasági Egyesület is, amidőn igazgató-választmányi tagjává, és az Országos Mezőgazdasági Kamara, amidőn kültagjává választotta; és végül a Kormányzó Úr Öfömlétsége is a II. oszt. érdemkereszt adományozásával ismerte el kiváló munkásságát. A külföldi szakkörök elismerését igazolják a részükről elnyert kitüntetések: nevezetesen a cambridgei National Institute of Agricultural Botany külső tiszteletbeli tagjává, a wieni Zool.-Botan. Gesellschaft, a Société Botanique de Bulgarie tiszteletbeli, a Société Botanique de Genève, a Bayerische Botan. Gesellschaft, a finnországi erdészeti egyesület, a Societa Agraria di Bologna, a berlini „Bot. Verein der Prov. Brandenburg“ levelező tagjává, az International Seed Control Association több bizottság elnökévé és több tárgykör előadójává, végül az 1926-ban Ithacában N. Y. megtartott nemzetközi botanikai kongresszus a botanikai nomenklatura-bizottság tagjává választotta.

Mindezek kellőképp igazolják, hogy a munkásságához fűzött remények beteljesedtek és Degen Árpád munkálkodá-

sával a hazai növénytani tudományt előbbre vitte és akadémiaiunk javát munkálta. Ennek elismerésül ajánljuk őt a III. osztály B) alosztályába rendes tagul megválasztásra abban a tudatban, hogy rendes tagul való megválasztásával velejáró kitüntetés becsvágyát további tartós és értékes eredményű munkálkodásra fogja buzdítani.

Mágocsy-Dietz Sándor r. t.

Scherffel Aladár l. t.

Filarszky Nándor l. t.

LEVELEZŐ TAGNAK:

A III. B) osztályban megüresedett levelező tagságra **ORSÓS FERENCET**, a debreceni egyetem orvosi karának nyilvános rendes tanárát ajánljuk. Orsós tudományos egyéniségének kialakulása a mindennapitól sokban eltérő külső körülmények közt ment végbe s azt hisszük, hogy pár életrajzi adat is világot fog vetni az ő impulzív alkotó tehetségére. Orsós 1879 augusztus 22-én született Temesváron; orvosdoktorrá 1903-ban avattatott fel Budapesten, ahol Genersich tanár oldala mellett 4 éven át kórbonctannal foglalkozott; 1906-ban azonban már a pécsi városi kórház boncoló főorvosa lett s itt működött 8 éven keresztül. Pécs akkor még nem volt egyetemi város s nem is lehetett nagyon kedvező talaj Orsós tudományos búvárkodására, mert irányítást kívülről nem kaphatott s mégis ezen 8 évi pécsi tartózkodása alatt bámulatos termékenységgel az értékes munkák egész sorát alkotta meg, amelyek a legelőkelőbb szaklapokban kerültek közlésre. Ekkor fejezte be a tüdő kétféle típusú ruganyos rostját megállapító dolgozatát, amellyel még egyetemi hallgató korában is pályadíjat nyert. A többi Pécsen létesült 19 dolgozata közül megemlítjük a vörös vértetek formai változásairól, a felszínes és mélyen fekvő bacterium-coloniák alakjáról, új paraffinmetszési eljárásáról szóló munkáit, továbbá a 100 hullakísérleten alapuló tanulmányát a nyakcsigolyák töréséről, azután a zsigeri mellhártya pigment-eloszlását tárgyaló igen alapos közleményét s mindenekfelett a külföldön is nagy feltűnést keltett munkáját a tüdőcsövek lefutásáról. Orsós számos esetben Wood-öntvénnel öntötte ki a tüdőcsöveket s azt tapasztalta, hogy azoknak a csavarulatos lefutása, amelyet mások leírtak, csak kilégzéskor van meg, míg belégzési állapotban eltűnik. Ezek a nagyszabású, sok időt kívánó vizsgálatok felhívták Orsósra a budapesti egyetemi orvosi körök figyelmét s ő előbb a budapesti törvény-

székhez neveztetett ki orvosnak, majd 1914-ben a budapesti egyetemen magántanári képesítést nyert.

A nem sokára kitört világháború Orsósra nézve a szenvedések hosszú éveit jelentette. Röviddel hadbavonulása után orosz fogságba esett, hol többek közt igen súlyos kiütéses typhust állt ki. Későbbben az oroszok felismerve nagy tehetségét, a krasznojarszki hadikórház laboratóriumvezetőjének tették meg s nagyon megbecsülték az ottani fertőző betegségek felismerése és megelőzése körül kifejtett munkásságát. Négy évi fogságából kiszabadulva, 1918 októberben az éppen akkor létesülő debreceni egyetem kórbonctani tanszékére nyert megbízást s azóta ott működik és tanártársai bizalmából két éven át a dékáni, az 1923/24. tanévben pedig az egyetemi rektori tisztséget viselte. Még a háború alatt jelent meg 1914-ben a csigolyaközi dúcok vérzéseiről szóló közleménye, amelyben egy mások által egyáltalán nem írt kórképet ismertet.

Debreceni tanárságának a román megszállás által is súlyosbított első éveit a szervezés munkájával teltek el, de ma már újonnan épült intézetében működik, amelynek megtervezésébe és berendezésébe mindenütt saját eszméit vitte be s amelynek célszerűsége és gazdag gyűjteménytára a hozzáértők bámulatát kelti fel. Megteremtve magának így a tudományos dolgozás külső feltételeit, Orsós csakhamar újabb fényes bizonyítékokat adott lankadatlan bűvárkodási készségéről. Egyik nagyarányú közleménye 120 oldalon 100 gyönyörű mikrofotogrammal a nyirokcsomók kötőszöveti vázáról szól és kimutatja, hogy a legelső kötőszöveti és rugalmas rostok a reticulumsejt belsejében képződnek, majd később az elemi rostok részint a működés, részint a passiv eltolódás hatása alatt átalakulnak; a nyirokcsomókban meg tudott különböztetni organospecifikus és a vérerekhez kapcsolt rosthálózatot, melyek kölcsönös hatását különböző kórfolyamatokon végig követte. Hasonló eszmekörbe tartozik s teljesen önálló eredeti következtetésekre jut tavaly megjelent dolgozata is, amely a csontvelő kötőszöveti hálózatát hasonlítja össze a nyirokcsomókéval, kiemelve azon lényeges különbségeket, amelyek által a csontvelő a vérképzés mechanizmusát szolgálhatja. Mindkét dolgozatban kitűnően érvényesül Orsós nagy kitar-tása és briliáns technikája.

Nem akarjuk itt külön ismertetni Orsós többi munkáit, amelyek száma ez idő szerint 39-et tesz ki, csupán a „Tudomány, művészet és hit“ című rektori székfoglalóját említjük meg, amelyben gyönyörű nyelvezettel tárja eléink azokat a mélységes gondolatokat, amelyek a kiütéses typhusból való felgyógyulása után keltek benne. A művészetről írni Orsós

annál inkább jogosult, mert tudományos munkálkodása mellett nagy szeretettel és hivatottsággal hódol a festészet művészetének is.

Orsós Ferencben, amint ebből a halvány ismertetésből is kiviláglik, intenzíven él az alkotás vágya; nagy inventiójával és elképzelő erejével meglátja a megoldásra váró kérdéseket s ezek annyira izgatják, hogy erejét egészen rájuk koncentrálja és fáradságot nem ismerve a tapasztalatok, megfigyelések egész tömeget gyűjti össze, sőt szellemesen kigondolt kísérleteket is végez, hogy témáit megoldáshoz közelebb vigye. Tudományos sikereit ezen tulajdonságokon kívül páratlan munkabírásiának is köszönheti, technikai készsége pedig szinte tüneményszerű, a szövettani dolgozásban épp úgy legelsőrangú, mint a szöveti képek ábrázolásában. A német pathologiai társulat évenkénti összejeveteleinek Orsós gyakori és nagy figyelemmel hallgatott előadója.

Abban a véleményben vagyunk, hogy az Akadémia legszebb hagyományai szerint cselekszik, ha tagjai sorába választja Orsós Ferencet, aki szinte kivételesnek mondható talentumát önzetlen lelkesedéssel állította a tudomány művelésének szolgálatába s a magyar kultúrának külföldön is sok dicsőséget szerzett.

Horváth Géza r. t.

Preisz Hugó r. t.

Schaffer Károly r. t.

Buday Kálmán l. t.

Verebély Tíbor l. t.

Kenyeres Balázs l. t.

Dr. Orsós Ferenc irodalmi munkáinak jegyzéke:

1. *A lyssánál előforduló Negri-testekről*; budapesti köz-kórházi orvostársulatban tartott előadás kivonata s az Orvosi Hetilap 1906-ik kötetében jelent meg.

2. *Über das elastische Gerüst der normalen und der emphysematösen Lunge*. Beiträge zur pathologischen Anatomie. 41. Band.

3. *Ein neues Paraffinschneideverfahren*. Centralblatt für allgemeine Pathologie. 17. Band. 1906.

4. *Ascaris okozta bélátfurdás*. Orvosi Hetilap 51-ik évfolyam, 1907.

5. *Über eine eigentümliche Anomalie der Harnblase und der Blasen-Nabelstrange*. Beiträge zur pathol. Anatomie. 44. Band.

6. *A pécsi városi közkórházban végzett splenectomiák.* Orvosi Hetilap. 1908.

6/a. *Beitrage zur Kenntniss der Wandermilz und der Splenomegalie.* Virchow's Archiv. 1907. Band. 1909.

7. *Über die Form und die Formveränderungen der bikonkaven roten Blutkörperchen.* Folia haematologica. 1909. Band VII.

8. *A pécsi városi közkórház prosecturájának 1908. évi érdekesebb esetei.*

9. *Die Form der tiefliegenden Bakterien und Hefekolonien.* Centralbl. für Bakteriologie. 54. Bd. 1910.

10. *A pécsi városi közkórház prosecturájának 1909. évi érdekesebb esetei.*

11. *Abnorme Muskelbündel und Lamellen der venösen Klappenapparate des Herzens.* Verhandlungen der Deutsch. Pathologischen Gesellsch. 1910.

12. *Ein intramuraler Sehnenstrang des rechten Vorhofes.* Verhandl. d. Deutsch. Path. Ges. 1910.

13. *Über Adenocarcinoma papillare diffusum Corporis uteri metaplasticum.* Verhandl. d. Deutsche Path. Gesellschaft. 1910.

14. *Die Prädispositionsstellen der indirekten Verletzungen und der Halswirbelsäule.* Az első nemzetközi kórtani kongresszus munkálatai. Torino. 1911.

15. *Ugyanazon cím alatt, részletes kidolgozásban.* Archiv für klinische Chirurgie. 97.

16. *Die Pigmentverteilung der Pleura pulmonalis und ihre Beziehung zum Athmungsmechanismus und zur generellen mechanischen Disposition der Lungenspitzen für die Tuberkulose.* Verhandl. d. Deutsch. Path. Gesell. 1912.

17. *A tüdőcsúcsok általános mechanikai dispositiójáról;* a budapesti kir. orvosegyesület 1912. évi nov. 16. ülésében tartott előadás. Budapesti Orvosi Ujság. 1912.

18. *Az előbbihez fűzött discussio.* Orvosi Értesítő. 1912 nov. 20, 22. sz.

19. *Adatok a gerincoszlop pathológiájához.* Magy. Orv. Arch. 1913.

20. *Pathologisches und physiologisches über den Bronchialbaum.* Verhandl. d. Deutsch. Pathol. Gesellsch. 1913.

21. *A tüdőcsúcsok szerkezetéről.* A magyar orvosok Tuberkulosis-egyesületének munkálatai. Budapest. 1913.

22. *A hörgők porrendszeréről.* A magyar orvosok Tuberkulosis-egyesületének munkálatai. 1914.

23. *Zur Durchspülung des Subduralraumes.* Deutsche Zeitschrift für Chirurgie. Bd. 1925.

24. *A sarjadzó és a penészgombák okozta megbetegedések casuistikájához.* Gyógyászat. 1914. 12. sz.

25. *Multiple Apoplexien der Spinalganglien.* Verhandlungen der Deutsch. Pathol. Gesellsch. 1914.

26. *Erkrankungen des Penis bei Typhus.* Verhandlungen der Deutsch. Pathol. Gesellsch. 1914.

27. *Hydronephros thromboarteriitis umbilicalis után.* A Tisza István tudományos társaság munkálatai. I. köt. 3. f.

27/a. *Ugyanaz németül.*

28. *Sekretionserscheinungen des Chorionepithels.* Verhandl. der Deutsch. Pathol. Gesellsch. 1925.

29. *Das Bindegewebegerüst der Lymphknoten im normalen und pathologischen Zustand.* Beiträge zur patholog. Anatomie etc. Bd. 75.

30. *Osteomyelitis.* A Magyar Sebésztársaság XII. nagygyűlésének munkálatai. Budapest. 1926.

31. *Über die Histologie des Osteomyelitis infectiosa.* Verhandlungen der Deutsch. Patholog. Gesellsch. 1926.

32. *Das Bindegewebegerüst des Knochenmarks im normalen und pathologischen Zustand.* Beiträge zur patholog. Anatomie etc. Bd. 76.

33. *Legfinomabb csontrepedések felismerése.* A Tisza István tudományos társaság munkái. II. kötet. 1926.

34. *Az egér szemlencse zavarodása mint haláljelenség.* A Tisza István tudományos társaság munkái. II. kötet. 1926.

35. *Vasnyomok felismerése csontsérüléseken.* A Tisza István tudományos társaság munkái. II. kötet. 1926.

36. *Gőzkazánrobbanás okozta jellegzetes bőrsérülés.* A Tisza István tudományos társaság munkái. II. kötet. 1926.

A 33.—36. négy dolgozat német nyelven is megjelent.

37. *Zur Frage der Rippenfurchen.* Virchow's Archiv. Bd. 264. 1927.

38. *Fettgewebestrukturen im Gallertmarke.* Beiträge zur Pathol. Anatomie etc. Bd. 78.

39. *Über die generelle mechanische Disposition der Lungenkuppe zur Tuberkulose.* Beiträge zur Klinik der Tuberkulose. (Sajtó alatt.)

A III. osztály B) alosztályába levelező tagul ajánljuk **GYÖRFFY ISTVÁN** dr.-t, a szegedi egyetemen a növénytan ny. r. s a budapesti egyetemen a mohászat magántanárát.

Ajánlásunk megokolását rövidre fogjuk.

Gyórfy István a kutatóknak abba a csoportjába tartozik, amellyel a magyar középiskola ajándékozta meg a tudományt, azok közé, akiknek lelke egyetemi kiképzésük során fog lángot

s akikben ezt a lángot a vidéki középiskolai tanárra váró minden nélkülözés, a szellemi táplálék fogyatékosága, az irodalom és a többi tudományos segédeszköz hiánya, a tudományos központoktól való elszigeteltség eloltani nem tudja. Györffy is nélkülözött, de e mellett fáradhatatlanul kutatott és gyűjtött, gyűjtötte pedig hazánk leginkább elhanyagolt növényeit, a virágtalanokat, ezek közül pedig különös szeretettel a mohákat. Első sikerei megteremtették a külföldi kapcsolatok, meghozták az irodalmi cserét, a különnyomásokat, majd a legszükségesebb szakmunkákat. Mai napon Györffy nevét a külföldön jobban ismerik, mint hazájában. Mintha felejtethetlen Hazslinszky Frigyesünk talált volna benne utódjára, követőjére, akihez önzetlenségében s a tudomány iránt való lelkesedésében, a kitűzött célt soha szem elől nem tévesztő erős akaratában is hasonlított.

Györffy a szegedi egyetemen a virágtalan növények kutatásának oly iskoláját alapította, amilyen hazánkban eddig nem volt. E mellett azonban sohasem hanyagolta el a növénytan többi ágának, a virágosok, a növényföldrajz¹, az oekologia, phaenologia, teratologia művelését s a népies növénynevek meg a népies gyógyászat megfigyelését, amely téren is maradandó értékűt teremtett. A botanika különböző ágainak művelésén kívül a kolozsvári természetrajzi kutató intézetek, különösen az *Apáthy*-iskolának a mikroszkopiai technika kiépítése, kifinomítása terén megalapított hagyományait is őrzi, fejleszti és terjeszti, amivel nagy szolgálatot tesz az alkalmazott növénytant művelő, így különösen a kísérletügyi intézeteknek, akiknek legelső sorban e téren kiképzett szakőrökre van szükségük. Saját és tanítványai munkásságáról, amely főképen a Magas-Tátra és az Alföld növényzeti viszonyainak, különösen a virágtalan növények előfordulási viszonyainak tüzetesebb kutatására irányul, részben az általa alapított folyóiratokban², részben a Magyar Botanikai Lapokban, amelyeknek főmunkatársa, részben pedig más bel- és külföldi folyóiratokban számolt be.

Györffynek jutott feladatául, hogy az oláhok által elfoglalt kolozsvári tanszék könyvtárát, felszerelését és gyűjteménytarát jóformán a semmiből újra felépítse, összegyűjtse, megszerezze. Fáradhatatlan szorgalmának köszönhető, hogy tanszéke ma már ismét rendelkezik legalább is a legszükségesebbel.

A „*Bryophyta regni Hungarici exsiccata*“ (I—IV) kiadá-

¹ A cirbolyafenyő, tiszafa, a Molendoák elterjedése stb.

² Botan. muzeumi füzetek I—III. Kolozsvár 1916—19. Folia Cryptogamica I. 1—5.

sával a hazánkban páratlanul álló s a külföldön is nagyra-becsült növénygyűjteményt alapított, mely a Magyar Föld moháival ismerteti meg a bel- és külföldi szaktudósokat.

Tudományos közleményeinek csak névszerint való idézése is sok helyet foglalna el; e helyen nem óhajtjuk felsorolni sem ezt, sem az általa felfedezett s a róla elnevezett új fajokat; irodalmi tevékenységéről csak annyit, hogy cikkeinek száma meghaladja a 250-et, ezek közül legnagyobb értékűnek tartjuk a „*Bryologiai adatok a Magas-Tátra Flórájához I—XIII.*” címen a Magyar Bot. Lapokban megjelent cikksorozatot, továbbá néhány kritikus mohafajon végzett összehasonlító anatómiai tanulmányát (*Physcomitrella*, *Physcomitrium*; *Molendoa*, *Ephemeropsis*, *Archidium*, *Pterygoneurum*, *Pohlia*, *Alliodela* stb.), a „*Miscellanea bryologica Hungarica I—V.*” c. cikksorozatot (Botan. Közlem. XIX. 1920), bryogeographiai kutatásainak eredményeit (Pozsony, Makó, Bpest); a Magyar Tud. Akadémia megbízásából készül egy nagyobb műve, a „*Bryologia Hungarica*”, ezenkívül 28 év óta dolgozik a *Molendoa*-nemzetség monografiáján, amelyből egy részt annakidején bemutatott a III. osztálynak.

Egy közel három évtizedre kiterjedő, szorgalmas, eredményekben gazdag tudományos munka megjutalmazását kérjük, amidőn ajánlásunkat benyújtjuk teljes felelősséget vállalva azért, hogy az Akadémia Györffy Istvánban értékes munkatársat nyerne.

Mágocsy-Dietz Sándor r. t.

Degen Árpád l. t.

Filarszky Nándor l. t.

Gelei József l. t.

Scherffel Aladár l. t.

A III. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

Alólirottak **HISSINK DÁVID JAKAB dr.** holland talajtudóst, a hollandiai állami Talajtani Intézet igazgatóját és a Nemzetközi Talajtani Társaság állandó társelnökét és főtítkáráját, mint kiváló tudóst és mint a talajtani tudományos világ vezető egyéniségét és összetartó középpontját, melegen ajánljuk a III. osztály kültagjainak sorába való felvételre. Különösen két szempont az, miért Hissink dr.-t a kültagok kiváló sorába felvenni ajánljuk. Az egyik az, hogy az a nemzetközi együttműködés, mely ma az ő személyében összpontosul, itt Budapesten indult meg az 1909-ben megtartott első nemzetközi

agrogeológiai konferenciával. Minden olyan mozzanat tehát, amely ezzel a nemzetközi tudományos működéssel kapcsolatos, bizonyos mértékben magyar dicsőség és magyar siker. Hissink dr.-nak, tudományos készsége, kiváló szervező és egyéni tulajdonságai által, ezt a nálunk szerény keretekben megindított mozgalmat sikerült annyira fejleszteni, hogy 1924-ben Romában megalakult a Nemzetközi Talajtani Társaság és ennek állandó vezetése és irányítása az ő avatott kezeiben fut össze. Nem hallgathatjuk el, hogy Hissink dr.-t e tekintetben a magyar szakemberek eddig is nagy mértékben támogatták és az ő egyénisége és tudományos tekintélye a magyar szaktudósok körében jól ismert. Amidőn tehát őt az Akadémia kültagjai közé felveszi, a magyar talajtudósok egyik közbecsülésben álló barátját tiszteli meg ezzel a kitüntetéssel.

A másik nem kevésbé nyomós szempont pedig, hogy Hissink dr. egész tudományos működése a talajtani tudományra vonatkozik és egészen néhai Ramann professzor, volt kültagunk tudományos irányításának továbbfejlesztését képviseli. Méltónak véljük tehát, hogy a Ramann helyébe az ő eszméinek méltó követője lépjen.

Hissink Dávid Jakab Kampenben (Németalföld) 1874-ben született. Az amsterdami egyetemen a híres van't Hoff, Gunning, Bakhuis Roozeboom, Lobry de Bruyn (chemia) és van der Waals (fizika) voltak tanárai. Ő maga Bakhuis Roozeboom tanár asszisztense volt és doktori értekezése: „Über die Bildung und Umwandlung der Mischkristalle von Natriumnitrat mit Kaliumnitrat und von Natriumnitrat mit Silbernitrat“ 1899-ből való. 1900—1903, Jávában a szumatradohány termelésével kapcsolatos trágyázási és talajtani kérdésekkel foglalkozott. 1903-tól mostanig a holland állami kísérletügy szolgálatában mindig különösen talajtani kutatásokkal foglalkozott és pedig 1903—1907, mint a kir. Mezőgazdasági Kísérleti Állomás igazgatója Goes-ben, majd 1907—1916 Wageningenben, 1916—1926-ig pedig Groningenben, mint az ottani nagyszabású Mezőgazdasági kísérleti állomás talajtani osztályának igazgatója. 1926-ban az utóbbi osztályt önálló Talajtani Intézetté fejlesztették és őt nevezték ki igazgatójának. Ebben a munkában is főképpen Hissink dr. kiváló rátermettsége és tudományos érdemei voltak irányadók.

Már 1910-ben a stockholmi nemzetközi agrogeológiai konferencián magára vonta a figyelmet: „Die kolloidalen Stoffe im Boden und ihre Bestimmung“ című értekezésével. Ebben a *van Bemmelen*-féle talajvizsgálati eljárásnak jelentőségét bizonyította és ezirányú további kutatásai „Über die Bedeutung und die Methode der chemischen Bodenanalyse

mit starker heisser Salzsäure“ és a II. Nemzetközi Talajtani Bizottságban kifejtett munkássága odavezetett, hogy ma a *van Bemmelen-Hissink*-féle eljárás internationalisan elterjedt és valószínűleg hivatalos eljárássá válik.

Az 1922-ben Prágában tartott III. Nemzetközi Konferencián nemcsak azzal szerzett nagy érdemeket, hogy úgyszólván az egész nemzetközi talajtani együttműködést a háború után az ő agilis tevékenysége hozta össze, de különösen felhívta a figyelmet a talajaciditásra és a meghatározási módszerek különbözőségére. Ő készítette elő a Római IV. Nemzetközi Konferenciát, mint az előkészítő bizottság főtitkára és ezen az aciditás tárgykörét külön ülésen tárgyalták, amely olyan nagy érdeklődést váltott ki, hogy Hissink kezdeményezésére 1926-ban a II. Nemzetközi Talajtani Bizottság Groningenben külön értekezletet tartott, melyen kizárólag a talajaciditással kapcsolatos tárgyak szerepeltek. Ezt az értekezletet megint Hissink szervezte meg, a két kötetre terjedő jelentést ő szerkesztette, de ezenkívül annak sikeréhez igen értékes szakközleményekkel járult hozzá, melyek közül a következőket említetjük meg:

„Die pH-Bestimmung des Bodens nach der Bilmann'schen Chin hydronmethode“ ;

„Über Titrationskurven von Humusböden“ ;

„What happens to the lime when soil is limed?“ ;

„The relation between the values pH. V and S (humus) of some humus soils“.

Legértékesebb és korszakot jelzők azok a kutatásai, amelyek a talaj absorptiós állapotának tanulmányozására vonatkoznak.

Már 1907-ben tapasztalta, hogy a talaj áteresztő képességét a talajon átszűrűt különböző sóoldatok lényegesen befolyásolják. De ezt a tapasztalatot egyelőre csak egy holland szaklapban, *Chemisch Weekblad*, Deel IV. (663—673. l.) közölte. Nagyobb olvasottságra 1916-ban talált, midőn az *Intern. Mitteilungen für Bodenkunde* Bd. VI. (142—151. l.) ismertette. Ez vezette egyebek között az ajánlók egyikét, 'Sigmond Elek r. tagot arra a gondolatra, hogy a szikesek rossz áteresztőképessége a talaj nátriumsóinak hatására keletkezik. Hissink alapvető munkája „Der Sättigungszustand des Bodens“ 1925-ben a *Zeitschrift für Pflanzenernährung und Düngung*-ban (Teil A. 4. Jahrgang, Heft 3. 137—156. l.) jelent meg és azóta a talajkutatás homlokterében áll. Bennünket ez a tárgykör azért is érdekel különösen, mert 'Sigmondnak sikerült bebizonyítani, hogy a szikesedés tulajdonképpen a talaj telítettség állapotán és minőségén fordul

meg. Igaz, hogy más úton haladtak, de mindkét szakember a talajok báziskicserélődési tehetségéből indult el és míg *Hissink* a talajok aciditására, *'Sigmond* a talajok alkalinitására nyert magyarázatot.

Megemlíthjük még, hogy a müncheni egyetem gazdaságpolitikai fakultása (Oekonomisch-politische Fakultät) 1924-ben tiszteletbeli doktorrá avatta, 1926 óta a csehszlovák Mezőgazdasági Akadémiának levelező tagja, 1927 óta a Masaryk-Akadémiának külföldi tagja, ugyancsak 1927 óta a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet „Conseil International Scientifique Agricole“, az utrecht-i Provinziaal Utrechtsch Genoschap van Kunsten en Wetenschappen tagja és „Membre étranger du Comité de Rédaction des Annales de la Science Agronomique Française et étrangère“. Mindez azt bizonyítja, hogy a legkülönbözőbb államok tudományos köreiben nemcsak ismert, de nagyrabecsült tudós.

Mindezeket összefoglalva és idecsatolva főbb irodalmi munkáinak jegyzékét, mélyen ajánljuk, hogy a tekintetes Akadémia *Hissink Dávid Jakab dr.* holland talajtudóst a III. Bizottság kültagjává válassza meg.

Ilosvay Lajos ig. és r. t.
Szarvasy Imre r. t.
'Sigmond Elek r. t.

AIMO KAARLO CAJADER dr.-t, a helsinki egyetemen az erdőmivelés és erdőbecsléstan tanárát, Finnország volt földmivélsügyi miniszterét és két ízben volt miniszterelnökét, a turini mezőgazdasági akadémia rendes, a svéd és finn erdészeti egyesület s a Deutsche Dendrologische Gesellschaft tiszteleti, valamint számos más tudományos egyesület levelező és rendes tagját, több érdemrend tulajdonosát, az Akadémia kültagjával ajánljuk.

Cajender különösen az északeurópai és szibériai erdők, rétek, lápok és folyamárterek beható botanikai, biológiai és növényzociológiai kutatása körül szerzett nagy érdemeket. Az erdészeti tudományok és a növénytan több ágára kiterjedő irodalmi tevékenységéből e helyen csakis a talaj, éghajlat és növényzet kölcsönös befolyásolásáról (Acta forest. fenn. 1920), az erdőtípusok elméletéről irt (angolul is megjelent) s a „Beiträge zur Kenntnis der Entwicklung der europäischen Moore“ (Fennia 22.) címen közzétett, alapot vető tanulmányait óhajtuk felemlíteni mint olyanokat, amelyek a növénygeographiai fogalmak tisztázására vonatkozó (Acta forest. fennica 1922) dolgozata mellett lényegesen előbbre

vitték a növényföldrajzi kutatást, kifejlesztették a kutatásnál alkalmazandó módszereket és értékes eredményekkel gazdagították ismereteinket. Mindezek az érdemek megokolják azt, hogy a Magyar Tudományos Akadémia azok közé a testületek közé sorakozzék, amelyek *Cajander*-nek kiválóságát azzal ismerték el, hogy tagjaik közé választották.

Gr. Teleki Pál t. t.

Mágocsy-Dietz Sándor r. t.

Degen Árpád l. t.

Kaán Károly

LIONEL WILLIAM LYDE urat, a londoni egyetemen a földrajz tanárát, sok angol tudományos társaság vezető tagját, a kitűnő földrajzi íróat ajánljuk külső tagnak.

L. W. Lyde 1863-ban született, tehát most 65 éves, nagy irodalmi munkássága van s különösen az oktatás terén szerzett hervadhatatlan érdemeket, mint kitűnő tanár. Munkái közül kiválik a „Man in Many Lands“ című emberföldrajza, a „Man and his Markets“ című gazdaságföldrajza, a Bartholomew gazdasági atlaszhoz írt kitűnő bevezetése, a „Balkán-félsziget katonai földrajza“ (Military Geography of the Balkan Peninsula) című, nagyszabású munkája, de mindnél jelentősebb a „Continent of Europe“ című, általánosan elterjedt, nagy leíróföldrajza, az angol földrajzi irodalom egyik legbecsesebb remeke. Ebben a munkájában teljesen tárgyilagos ítélettel bírálja a Magyarországon elkövetett oktanilagatlanságokat s Magyarország földrajzi egységének hangsúlyozásával, az ezeréves birodalom helyreállítását követelte abban az időben, amikor még az elvakult gyűlölet uralkodott Európában s az igazságot kimondani veszedelmes volt. Ugyanígyen tárgyilagos, nagy tudásról tanuskodó, bölcs gondolkodású könyvének minden része.

Tudományos érdemeinek elismerése végett ajánljuk Lionel William Lyde professzort a M. T. Akadémia kültagnak.

Gr. Teleki Pál t. t.

Cholnoky Jenő l. t.

HUGO DE VRIES-t, az amsterdami egyetem nyug. professzorát, a XIX.—XX. század egyik legkimagaslóbb biológusát, számos akadémia és egyetem tiszteletbeli tagját, illetőleg doktorát, a III. osztályba kültagnak ajánljuk.

H. de Vries növényélettani vizsgálataival, melyeket különösen az osmosis, a turgor, a tápanyagok szállítása, a

csirázás élettana s a növényi mozgások terén végzett, egyaránt mesterének bizonyult úgy a physiologiában, mint a physikában. *De Vries* munkássága az élettanon kívül jelentős eredményekkel gazdagította a mezőgazdasági botanikát, a mezőgazdasági kémiát s a virágbiológiát is. Mindezek — a javarészt folyóiratokban megjelent — dolgozatai összegyűjtve 7 testes kötetet töltenek meg *Hugo de Vries*, Opera e periodicis collata, vol. I—VII. Utrecht, 1918—1927.

De Vries nevét azonban elsősorban a mutációs elmélet részletes kiépítésével véste be kitörölhetetlenül a tudományok történetébe. Három főművével (*Die Mutationen und Mutationsperioden bei der Entstehung der Arten*. Leipzig, 1901. *Die Mutationstheorie*, Bd. I—II. Leipzig, 1901—1903. *Arten und Varietäten und ihre Entstehung durch Mutation*. Berlin, 1906) a mutáció útján való fajkeletkezés problémáját nagy készséggel magyarázza, új fogalmakat vezet be a származástanba s ezzel új irányokat jelöl ki a származástan és az örökléstan részére. *De Vries* ezeknek a tudományágaknak megalapozói között *Lamarck*-kal és *Darwin*-nal kerül egy sorba, aki azonban nagyszámú kísérleteivel a származástant s örökléstant exactabb irányba terelte.

Az ezévi február hó 16-án teljes szellemi frissességében 80. születésnapját ünneplő agg tudós annak a nemes holland nemzetnek fia, mely a háború után következett legnehezebb években oly szeretettel karolta fel szűkölködő gyermekeinket. Az ily módon keletkezett holland-magyar barátságot csak elmélyítené Akadémiánk, melynek *de Vries* mindenkoron dísze lesz.

Mágocsy-Dietz Sándor r. t.
Degen Árpád l. t.
Kaán Károly l. t.

ezek között a legfontosabb a következők: az egyik, hogy a természetben előforduló változások a fiziológiai és a morfológiai változásokkal együtt következnek be, és a másik, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be, és a harmadik, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be.

Az első két tézist az alábbiakban foglalom össze: az első, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be, és a második, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be. Az alábbiakban foglalom össze az alábbiakat: az első, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be, és a második, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be.

Az alábbiakban foglalom össze az alábbiakat: az első, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be, és a második, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be. Az alábbiakban foglalom össze az alábbiakat: az első, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be, és a második, hogy a változások a természetben előforduló változásokkal együtt következnek be.

Magyarországi Székely M.

Bécs, 1911. é.

Károlyi K.